INTERNATIONAL SLAVIC UNIVERSITY

МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ

СВЕТИ НИКОЛЕ

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ ПЕРЕЊЕ ПАРИ ВО БАНКАРСКИОТ СИСТЕМ ВО РСМ

СТУДЕНТ: **АЛЕКСАНДАР ИЛИЌ**
БРОЈ НА ИНДЕКС:
МЕНТОР: **ПРОФ. Д-Р ЈУЛИА АТАНАСОВСКА**

Свети-Николе, 2024

Содржина

Користени скратеници 3
Апстракт 4
Abstract 5
Вовед 6
Лекции кои треба да ги научиме од историјата 8
За Кумовите и Перењето пари 8
Политиката и перењето пари 11
Перење пари во источниот блок 13
Глава I: Перење пари – поим и процес 14
1.1 Фази во процесот на перење пари 17
1.1.1 Пласман 17
1.1.2 Прикривање 255
1.1.3 Интеграција 277
1.2 Финансирање тероризам 30
1.2.1 Што е финансирање тероризам 300
1.2.2 Фази на финансирање тероризам – линеарен процес 311
1.2.3 Собирање на средства 32
1.2.4 Преместување на средства 322
1.2.5 Складирање на средства 322
1.2.6 Управување со средства 333
1.2.7 Терористички организации 344
1.2.8 Терористички ќелии 344
1.2.9 Индивидуални терористи 344
Глава II: Клучни меѓународни регулаторни тела 366
2.2. Меѓународна регулатива 400
2.2.1 Четврта директива на Европската унија за спречување перење пари (AMLD4) 400
2.2.2 Закон за усогласеност со даночни сметки (FATCA) 400
2.2.3 Препораките на ФАТФ 411
2.2.4 Виенската конвенција – Конвенцијата на ООН против незаконит промет со наркотични дроги и психотропни супстанции. 411
2.2.5 Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал 421

Глава III: Перењето пари во Република Северна Македонија 433
3.1 Меѓународна регулатива 433
3.2 Законодавна рамка во областа на перењето пари во Македонија 433
3.2.1 Потребата за донеување на нов закон 544
3.3 Институции надлежни за спроведување и контрола на спроведувањето на законот 5757
3.3.1 Управа за финансиско разузнување 577
3.3.2 Народна Банка на Република Северна Македонија……58
3.3.3 Други институции надлежни за контрола на спроведување на законот……58
3.3.4 Субјекти во смисла на Законот за СППФТ 611
3.3.5 Мерки и дејствија за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам 644
3.3.6 Надзор 790
3.4 Национална проценка на ризикот од перење пари, финансирање на тероризам, финансирање на оружје за масовно уништување и други поврзани ризици 812
3.5 Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам 2021 – 2024 856
3.5.1 Институции вклучени во имплементација……87
3.6 Мерки за спречување на перење пари и финансирање тероризам Северна Македонија - Петти извештај за взаемна евалуација – Moneyval……..87
Заклучни согледувања 922
Користена литература: 9696

Користени скратеници

AML/CFT	Спречување перење пари и финансирање тероризам
CDD	Проверка на клиентот (Customer Due Diligence)
ЕУ	Европска Унија
FIU/ФИУ	Орган за финансиско разузнување/ Finance Intelligence Unit
ФАТФ	Работна група за финансиска акција
ФТ	Финансирње тероризам
КЗ	Кривичен Законик
KYC	Запознај го својот клиент (Know Your Client)
НБРСМ	Народна банка на Република Северна Македонија
НПР	Национална проценка на ризик
ПП/ФТ	Перење пари и финансирање тероризам
ООН/ОН	Организација на обединети нации
РСМ	Република Северна Македонија
СПП	Спречување перење пари
VASP	Даватели на услуги за виртуелни средства
УФР	Управа за финасиско разузнување
ЗСППФТ	Закон за спречување перење пари и финансирање тероризам

Апстракт

Целта на овој труд е да даде јасна слика на процесите на перење пари спречување на тероризам во Република Северна Македонија, од првото воведување на Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам, до денес. Имајќи предвид дека последиците од перењето пари се многубројни; тоа влијае на самата структура на општеството, го поттикнува организираниот криминал, ги дестабилизира економските односи и го поткопува владеењето на правото, во трудот се изложува и историјата на ова кривично дело, неговото разбирање, регулирање, санкционирање и ширење низ светот, бидејќи кога зборуваме за перење пари – зборуваме за за глобален тренд. Во овој труд се дава осврт и на појавата на нови технолигии и начини на пласирање на средствата, и се прави кратк осврт и на значењето на новата технологија на таканаречените блокчејн трансакции и појавата на криптовалутите и нивното влијание во процесот на перење пари и финансирање на тероризам, како и вградувањето на механизмите за заштита во новата светска, но и дамашна легислатива. Во трудот се прави и пресек на надлежните институции за регулирање и супервизија на имплементацијата на регулативата за спречување перење пари.

Клучни зборови: перење пари, финансирање тероризам, организиран криминал, криптовалути, блокчејн технологии, органи за финансиско разузнување, регулативата за спречување перење пари

Abstract

The purpose of this paper is to give a clear picture of the processes of money laundering and prevention of terrorism in the Republic of North Macedonia, from the first introduction of the Law on Prevention of Money Laundering and Financing of Terrorism, until today. Considering that the consequences of money laundering are numerous; it affects the very structure of society, encourages organized crime, destabilizes economic relations and undermines the rule of law, the paper also exposes the history of this crime, its understanding, regulation, sanctioning and spread throughout the world, because when we talk about money laundering – we are talking about a global trend. This paper also reviews the emergence of new technologies and ways of money placement, and briefly reviews the significance of the new emerged technology of blockchain transactions and the occurrence of cryptocurrencies and their impact in the process of money laundering and terrorist financing, as well as the incorporation of protection mechanisms in the new global and domestic legislation. The paper also makes an overview of the competent institutions for regulation and supervision of the implementation of the regulation for the prevention of money laundering.

Keywords: money laundering, terrorist financing, organized crime, cryptocurrencies, blockchain technologies, financial intelligence authorities, anti-money laundering regulation

Вовед

Перењето пари е глобално прашање со далекусежни социјални, економски и правни последици. Последиците од перењето пари се многубројни; тоа влијае на самата структура на општеството, го поттикнува организираниот криминал, ги дестабилизира економските односи и го поткопува владеењето на правото.

Перењето пари ги поттикнува криминалните активности преку обезбедување на потребните финансиски средства за криминалците да продолжат со своето работење. Бидејќи незаконските средства циркулираат во финансискиот систем, тие овозможуваат раст на криминалните организации и придонесуваат за зголемување на стапката на криминал, вклучувајќи:

- Мрежи за организиран криминал
- Трговија со дрога
- Трговија со луѓе
- Тероризам
- Корупцијата

Порастот на криминалитетот ја нагризува основата на општеството, ги компромитира демократските вредности и го попречува растот на легитимниот приватен сектор, бидејќи перачите на пари имаат различни економски модели и можат да обезбедат нерамномерна конкуренција.

Перењето пари има корозивно влијание врз демократските институции и владеењето на правото. Додека криминалците ги искористуваат финансиските системи за да ги преместат и сокријат своите незаконски средства, тие ја олеснуваат корупцијата и ја поткопуваат довербата на јавноста во финансиските институции и поширокаата економија. Оваа ерозија на довербата на јавноста се влошува со перење пари заснована на трговија, што вклучува манипулација со меѓународни трговски трансакции за да се прикрие потеклото на недозволените средства.

Понатаму, перењето пари може да создаде нееднаква конкурентна средина, дозволувајќи им на криминалните организации да ги поткопуваат легитимните бизниси, што доведува до затворање на истите и/или нивна значителна намалена продуктивност.

Социјалните последици од перењето пари го надминуваат неговото директно влијание врз стапката на криминал и корупцијата. Ранливите популации, особено во земјите во развој, страдаат бидејќи ресурсите што би можеле да се распределат за јавната благосостојба и социјалните програми се пренасочуваат за поддршка на криминалните активности. Како што стапките на криминал се зголемуваат и довербата на јавноста се намалува, овие ранливи популации остануваат со уште помалку ресурси и можности, што ги влошува постоечките социјални и економски разлики.

Еконоските последици од перењето пари се обемни и повеќеслојни. Оваа активност ја нарушува монетарната политика, ги одвраќа странските инвестиции и им штети на финансиските институции, што на крајот го попречува економскиот развој и стабилноста.

Перењето пари има длабоко влијание врз монетарната политика со тоа што предизвикува непредвидливи промени во побарувачката на пари и нестабилност во меѓународните текови на капитал и цени. Оваа нестабилност може да го попречи спроведувањето на неопходните страегии за решавање на прашања како што се буџетските дефицити и високата инфлација, особено во земјите во развој. Згора на тоа, перењето пари значително влијае на секторите како што се недвижен имот, зголемувајќи ги цените на имотот и го отежнува учеството на редовните купувачи. Странските инвеститори се резервирани и одбиваат да инвестираат кога постојат индиции дека во економијата има актинвности за перење пари, што доведува до намален економски раст и можности за инвестирање. Перцепцијата на ризикот од перење пари може да резултира со нам5лени странски директни инвестиции, бидејќи инвеститорите може да бидат разубедени од потенцијалот за финансиска нестабилност. За да се надмине овој предизвик, земјите мора да усвојат и имплементираат ефективни стратегии за спречување на перење пари. Финансиските институции страдаат од следните последици од активностите за перење пари:

- Оштетување на угледот
- Губење на довербата на клиентите

- Попречување на економскиот развој и стабилност
- Ризик од губење вредни клиенти
- Зголемена регулаторна контрола

Ова негативно влијание врз финансиските институции ја нагласува важноста од спроведување на силни мерки против перење пари и негување култура на усогласеност.

Со разбирање на далекусежните влијанија од перењето пари и спроведувањето на ефективни мерки за превенција и откривање, можеме да го заштитиме интегритетот на глабалниот финансиски систем, да ги одвратиме криминалните активности и да промовираме економска стабилност.

Лекции кои треба да ги научиме од историјата

Историчарот Стерлинг Сигрејв[1] пишува дека пред повеќе од 2000 години, богатите кинески трговци биле принудени да ги прикриваат остварените профити бидејќи регионалните влади низ Кинеската империја забраниле многу форми на комерцијално тргување. Тој пишува дека Кинеската адмистрација оправдано ги третирала трговските акеивности со сомнеж, а трговците се сметале за немилосрдни, алчни и не секогаш чесни. Покрај тоа, значителен дел од приходите на трговците доаѓал од црниот пазар, изнуда и поткуп, а трговците кои успевале да останат невидливи можеле да го скријат своето богатство од континуираните изнудувања од страна на бирократите и администрацијата.

Тие користеле техники како претворање на пари во движни средства и преместување на готовината надвор од јурисдикцијата со цел да ги инвестираат парите повторно во бизнисот.

За Кумовите и Перењето пари

[1] Sterling Seagrave *The Marcos Dynasty*. New York: Harper & Row (1988). ISBN 978-0060158156.

Изразот „перење пари“ за прв пат се поврзува во контекст на мафијашкиот бос Ал Капоне и неговата озлогласена Чикашка мафија (The Chicago Outfit). По малку митски, се вели дека како параван на своите нелегални активности, Капоне користел мрежа на перални за облека каде ја „перел“ нечистата готовина и оттаму дека потекнува терминот „перење“.[2]

Имено, Ал Капоне бил познат по својата способност да создава софистицирани шеми за перење пари што му овозможиле да го скрие потеклото на неговите незаконски стекнати средства (од криумчарење алкохол, проституција и рекет). Еден од неговите основни методи вклучувал инвестирање во легитимни бизниси, како што се ланци на перални за алишта и долна облека (од каде и доаѓа терминот), ресторани, ноќни клубови и пиварници. Овие бизниси му служеле на Капоне во две цели: од една страна, тие создавале легитимни приходи, обезбедувајќи му покритие за неговите криминални активности; од друга страна, тие дејствувале како средство за перење на неговите недозволени средства. Со инвестирање во бизниси кои бараат пар, тој би можел да ги спои своите нелегални приходи со легитимна заработка.

Ова им оневозможувало на органите за спроведување на заканот да го спојат изворот на неговото богатство со неговите криминални активности. Приходите генерирани од овие бизниси би можеле да се користат за купување имот, плаќање на вработените и покривање на оперативните трошоци, создавајќи фасада на легитимност.

Во текот на 1930-тите, за време на периодот на прохибиција во САД, биле донесени закони против перење пари, заради борба против организираниот криминал. Имено, забраната за увоз, транспорт, продажба, дистрибуција и консумација на алкохол, во 1920 година, дала значителен поттик за организираниот криминал, како и голем извор на нови средства добиени од негова нелегална продажба. Организираното и ситематско гонење на Ал Капоне за даночно затајување го менува акцентот на државата и владините безбедносни агенции за спроведување на законот, за следење и конфискување пари, но постојните закони против даночно затајување веќе не биле доволни, бидејќи по примерот на Капоне, гангстерите почнале да ги плаќаат даноците.

[2] Калина Миљовска „Економија и Бизнис“ – број 305, декември 2023 „Ал Капоне: Повеќе од мафијашки кум“

Сепак, Ал Капоне бил обвинет и осуден во октомври 1931 година за даночно затајување, а не за други злосторства што ги извршил.

Ал Капоне и Маер Ленски

Во времето на прохибицијата во САД, будно следејќи ги чекорите на својот пријател и соработник во делот на перењето на пари се прославува уште еден член на мафијата. Тоа е Маер Ленски, популарно наречен „сметководителот на мафијата“.

Генијален математички ум, за кој агентите на ИРС и ФБИ кои требале да го доведат пред лицето на правдата, велат дека доколку тргнел по правиот пат, со сигурност ќе бил прв човек на „Џенерал Моторс“. Способноста да решава математички равенки и сложени задачи на памет, да ја примети неправилноста во низата и да пресмета веројатност со невидена брзина, му дале на Ленски предност уште во тинејџерските денови, кога за прв пат се запознава со своите најдобри другари Чарли „Лаки“ Лучано и Багзи Сигл. Уште на 14 години во Њујорк води низа улични коцкарски активности на ниво на уличен барбут во кои секогаш – куќата добива. На 18 годишна возраст, кога била воведена прохибицијата во САД, се вклучува во ланецот на снабдување на нелегален алкохол, но не како производител, туку како превозник – дистрибутер. Отворил компанија - гаража за изнајмување автомобили и камиони - со чисто книговодство и вистински клиенти во случај некој да ги доведе во прашање нивните необјаснети пари. Но, како што готовината се натрупувала, бизнисот со изнајмување веќе не бил соодветно покритие.

Дури и тогаш депонирањето големи количини на готовина можело да го привлече вниманието на жилавите агенти од Министерството за финансии, наречени T-MEN. Неопходноста, мајката на пронајдокот, го поттикнува Ленски да смисли шеми за да ги задржи парите надвор од банките и истовремено да создаде фасада на легитимност.

Банќарите тогаш не сакале да ја кредитираат конфекциската индустрија, која претежно имала проблеми со вработување на имигранти. Индустријата не работела со преднарачки, така што имале потреба од брз капитал за инвестирање во производството. Ленски видел можност за перење пари во недовербата на банкарите кон странците и потребата на индустријата за постојани краткорочни заеми. Зел дел од своите нелегални пати и им ги позајмил на производителите на облека. Со неможноста да се врати заемот навреме - наместо да ги скрши нозете на кредитокорисникот, Ленски им дал „понуда што не можеле да ја одбијат“: да отстапат дел од сопственоста и профитот. Така се стекнал со легални удели во текстилни компании.[3]

Неговото криење пари е толку ефективно, што до ден денес, од проценетото богатство во моментална вредност од околу една милијарда и сто милиони долари, не е најден ниту еден дел. Она што е „лошо“ во оваа ситуација е што ни неговите деца ни внуци не го уживаат ова богатство. Се претпоставува дека е во швајцарска банка и е достапно со некоја лозинка која денес никој не ја знае.

Политиката и перењето пари

[3] Калина Миљовска „Економија и Бизнис“ – број 306, јануари 2024 „Маер Ленски: организаторот на организираниот криминал“

Следењето на трагите на парите, за органите на прогон во САД се покажува попродуктивно во 1970-тите за време на скандалот Вотергејт, кој претставува совршено олицетворение постапката на прикривање на изворот на нелегални средства кои што подоцна се појававуваат како легитимен приход[4].

Имено, преку следењето на сметките на сторителите на кражбата со провала во седиштето на Демократската партија на САД, органите на прогон успеваат да ја поврзат Владата на Никсон со навидум обичната провала.

На 8 август 1974 година, Ричард Никсон објави дека ќе поднесе оставка од функцијата како резултат на скандалот Вотергејт. Но, ефектите од Вотергејт се задржаа со години по скандалот. Никсон поднесе оставка во националниот телевизиски говор и го напушти Вашингтон на 9 август 1974 година, кога Џералд Форд стана претседател. Со текот на годините, скандалот се повторува во различни форми. Сепак, некои значајни трендови произлегоа од приказната што се развиваше во текот на две години и ја вознемируваше американската јавност, а тоа се:

1. Востановување на позицијата на Врховниот суд на САД. Судиите сметаа дека дури ни претседателот не е над законот и не се согласува со тврдењето на Никсон за извршна привилегија. Поважни, рече Судот, се „фундаменталните барања за правичен процес на закони во правичното спроведување на правдата“. Ограничувањето на извршната власт на Судот останува клучно денес.

2. Самостојни истражни комитети за утврдување на фактичката состојба како популарно нареченият Чрч Комити (комитет предводен од сенаторот Френк Чрч)[5] За време на сослушувањата во Вотергејт се појавува загриженост за тоа дека ФБИ истражува американските граѓани и жители, за политички цели. Комитетот на Чрч одржа сослушувања во текот на годините по Вотергејт за овие и други тајни активности. Законот за надгледување на странското разузнавање од 1978 година беше директен резултат на истрагите на комитетот и го создаде специјалниот суд ФИСА за да ги одобрува операциите за надзор кога се водени од грижа за националната безбедност.

[4] https://www.stephenleelaw.com/modern-detection/follow-the-money-uncovering-watergate-scandal-through-1300-clues
[5] https://www.senate.gov/about/powers-procedures/investigations/church-committee.htm

3. Ера на правни реформи. Скандалот Вотергејт фрли негативно светло на правната професија. Многумина од учесниците во скандалот беа правници и речиси 30 од нив се соочија со некаква правна постапка. По Вотергејт, повеќето правни факултети во Соединетите Држави воведоа часови за професионална одговорност, а Американската адвокатска асоцијација го преработи својот кодекс за одговорност.

4. Значењето на слободата на печатот. Ненадејната слава на двајца малку познати новинари, Карл Бернштајн и Боб Вудворд, кои го истражуваа и разоткрија скандалот е само сведоштво за тоа дека системското решавање на политичките проблеми секогаш оди рака – под рака со транспарентно и незвисно новинарство[6].

Оваа афера завршува со оставката на Никсон, негова апстиненција од кандидатура за втор мандат, дури и обвинение, за кое, неговиот следбеник и пријател Џералд Форд, подоцна ќе го амнестира.

Перење пари во источниот блок

Додека западните земји се „вооружуваа“ во борбата против перањето пари уште во 80-тите години, источниот блок не го ни познаваше овој термин, ниту имаше законски одредби кои на било кој начин го идентификуваат и санкционираат. Токму непостоењето на прописите за перење пари или поточно, отсуството на терминот „перење пари“ воопшто, во транзиционите пост- социјалистички држави беше и директна причина за појавата на таканаречените „транзициони милионери“ или популарно наречени „олигарси“, посебно во големите, масивни економски сили кои потекнаа од распадот на Советскиот Сојуз. Интересен е феноменот дека перењето пари, во овое транзициски моменти се случува со благослов и покровителство на владите, со цел истите да дојдат до капитал, наспроти празните буџети и социјално угнетениот народ.

За тоа најеклатантен пример е состојбата во Русија во 1995 година. Имено, соочена со сериозен фискален дефицит и во очајна потреба од финансии за изборите во следната 1996 година, Владата на Борис Елцин усвојува шема „заеми за акции“ предложена од банкарот Владимир Потанин, при што некои од најголемите државни богатства

[6] https://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/watergate/part1.html

(вклучувајќи ги и државните акции во Норилск Никел, Јукос, Лукоил, Сибнефт, Сургутнефтегас, Новолипетск Стил и Мечел) се изнајмуваат преку аукции за пари позајмени од комерцијалните банки (во приватна сопственост) на Владата. Аукциите беа наместени и немаа конкуренција, контролирани од фаворизирани инсајдери со политички врски. Бидејќи ниту заемите, ниту закупените претпријатија не беа вратени навреме, ова стана форма на продажба или приватизација на државните средства по многу ниски цени.

Шемата „ЗАЕМ ЗА АКЦИИ“ беше означена како неправедна и измамничка, и токму таа ја основа класата на руски олигарси, кои концентрираа огромни средства, дополнително зголемувајќи го јазот во богатството во Русија. На среден рок, оваа шема значително му наштети на рускиот раст, бидејќи олигарсите сфатија дека нивните трансакции може да се сметаат за измамнички од идните влади и во периодот што следеше, ги тргаа/криеа профитите од компаниите наместо да ги употребат за вложување во нивниот раст.

Седумминатa банкари – првите руски олигарси кои профитираат од шемата „Заем за акции“

Оваа долга и еволутивна историја на перење пари ја осветлува нејзината постојана закана за глобалните фанансиски системи и потребата од адаптивни стратегии за борба против тоа.

Глава I: Перење пари – поим и процес

Пред воопшто да може да зборуваме за процесот на перење пари, неопходно е да се нагласи дека е потребно да постојат незаконски пари. Тоа значи дека во средиштето на ова

кривично дело се пари кои се стекнати со извршување на друго кривично дело. Претходното кривично дело е прелиминарна фаза, која му претходи на самото перење пари.

Да споменеме добро познат пример: латиноамериканските нарко картели вообичаено ги генерираат своите приходи во европските или северноамериканските држави и користат специјализирана мрежа за шверц на нивните нелегални приходи назад во нивната земја на раѓање. Во отсуство на значителни економски врски меѓу овие земји, кои би можеле да ги прикријат недозволените текови, тие обично контактираат со посредник за пари за да го организираат шверцот. Овие брокери имаат врски во целните земји, познати како координатори, чија улога е да најдат курири за готовина и други соучесници. Криминалниот приход обично е во банкноти со помала деноминација, кои треба да се променат во највисоката достапна деноминација за да се направи шверцуваниот износ физички најкомпактен што е можно. Задача на координаторот е да најде добавувачи на банкноти со висока деноминација, кои обично работат во банки, пошта или менувачници.

Додека во Соединетите Држави не е невообичаено да се плаќа со банкнота од 100 долари, во еврозоната банкнотата од 500 евра често се нарекува „банкнота на Бин Ладен“, бидејќи најчесто се користи во сомнителни трансакции. Според извештајот на Европската централна банка, во просек, 81% од испитаниците немале банкнота од 200 евра или банкнота од 500 евра во изминатата година. Во ограничен обем, банкнотата од 1.000 швајцарски франци игра слична улога. Soudijn и Reuter[7] откриле дека фатените курири во готовина носеле во просек 300.000 евра, што тежи само приближно 0,7 килограми и има волумен од 3 литри во банкноти од 500 евра. Овие готовински курири често волонтираат од истата етничка група на прекршителите и тие задржуваат одреден процент за нивните услуги заедно со добивањето бесплатен билет за авион.

Има специјалисти кои ги менуваат куферите, транспортираат курири до аеродромот и обезбедуваат пријавување, додека други ги собираат шверцуваните пари доколку куририте на крајот можат да ја заобиколат граничната контрола. Soudijn и Reuter процениле дека вкупните трошоци за шверцот може да бидат над 10% од вкупната вредност. Властите известуваат за различни методи за прикривање банкноти. Покрај

[7] M. Soudijn, P. Reuter ,12 July 2016, Economics, Political Science, Crime, Law and Social Change

куферите со скриена преграда, куририте со готовина можат да ги сокријат парите меѓу облеката или на себе. Има случаи кога превозните возила имаа тајни прегради полни со готовина, но цариниците од повеќе земји фатија и големи снопови пари во различни видови товар. Брзо растечката е-трговија, исто така, им нуди на криминалците можност да испраќаат пари во поштенски пратки со помалку сомнеж. Други може да се обидат да ги заобиколат правилата за декларација на готовина или со недоволно пријавување или намерно занемарување на декларацијата.

Пред да се разговара за различните фази, треба да се направи разлика дали на криминалецот му била потребна помош од друго лице за да ги испере незаконските приходи или не. Доказите сугерираат дека повеќето престапници сами ги перат парите, однодно имаат обрт кој е доволен зада се испере нивниот приход и едноставно затоа што не заработуваат толку многу пари за што би бил потребен специјалист[8]. Џепчија или дилер на ниско ниво на дрога во повеќето случаи не предизвикува никаков сомнеж со плаќање на киријата или сметките за комунални услуги во готово; затоа немаат потреба да перат во класична смисла. На малку поголема сума можеби ќе му треба перење, но сепак може лесно да се помеша со законските приходи на предната компанија која бара готовина, како што е перална или бар.

За посложени случаи, моделот од три фази, за кој што се дискутира во овој труд, е широко прифатена рамка за анализа на процесот на перење пари. Постапката започнува со пласманот, кога недозволените средства се собираат од нивните извори и се внесуваат во финансискиот систем. Потоа доаѓа прикривање, кога се извршуваат разни, често сложени трансакции за да се оддалечат парите од стореното кривично дело. Во текот на последната фаза, наречена интеграција, овие средства се претвораат во навидум легитимни средства со користење на формално правен деловен субјект. Други автори разликуваат повеќе чекори и нагласуваат дека не се неопходни сите фази во текот на процесот.

[8] Levi & Soudijn, 2020, Understanding the Laundering of Organized Crime Money

1.1 Фази во процесот на перење пари

1.1.1 Пласман

Првата фаза на парење пари е пласманот. Зборуваме за фазата каде што криминалците ги внесуваат своите незаконски средства во легитимниот финансиски систем.

Со депонирање готовина во банки, купување на сридства со висока вредност или користење на услуги за трансфер на пари, криминалците можат да го прикријат нелегалното потекло на нивните средства. Пласманот е клучен бидејќи ја воспоставува почетната точка за влез на незаконските пари во финансискиот систем, поставувајќи ја основата за последователниот процес на перење.

Пласманот вклучува процес на воведување недозволени средства во финансискиот систем на начин со кој се избегнува откривање. Криминалците се соочуваат со предизвикот да ги претворат своите „валкани“ пари во „чисти“, со што ќе им биде потешко на властите да го идентификуваат нелегалното потекло на средствата. Методите на пласман може да варираат во зависност од околностите и софистицираноста на криминалецот.

Вообичаени начини кои се користат за пласман во перење пари се:

1. Поделба на банкарски депозити

Метод кој вклучува депонирање помали количини на недозволени пари на многу сметки, наместо на еден голем депозит. Со тоа, криминалците имаат за цел да избегнат сомнеж од финансиските институции, кои имаат барања за известување за големи трансакции. Поделбата на средствата на повеќе депозити помага да се минимизира ризикот од откривање.

2. Трансфер на оф-шор сметки

Техника која опфаќа префрлање на недозволените средства во оф-шор банки или јурисдикции со порелаксирани финансиски регулативи. Оф-шор сметките нудат тајност, што им отежнува на властите да ги следат или запленат средствата. Криминалците може да одлучат да основаат школки - компании за понатамошна заштита на нивните средства.

3. Скапи набавки

Купувањето средства со висока вредност, како што се луксузни автомобили, недвижен имот или уметнички дела, е уште еден вообичаен начин на пласирање. Со користење на недозволени средства за овие набавки, криминалците можат да имаат материјални средства што можат да се продадат или искористат без да предизвикаат сомневање. Овие средства, исто така, може да се преместат преку границите или дискретно да се префрлаат, што дополнително го прикрива потеклото на средствата.

4. Лажно фактурирање

Криминалците може да креираат фактури со легитимен изглед за непостоечки стоки или услуги. Со користење на лажно фактурирање, тие можат да генерираат документација која дава навидум легитимно објаснување за средствата. Овој метод често се користи во комбинација со други техники за да се додаде дополнителен слој на сложеност и легитимност на процесот на перење.

5. Коцкање, обложување и игри на среќа

Коцкањето е уште еден од начините што се користи за пласман во перење пари. Криминалците можат да депонираат значителни облози со нивните недозволени средства, а потоа да ги искешираат добивките во форма на „чисти“ пари. Овој метод ја капитализира инхерентната тешкотија во следењето на потеклото на добивките од коцкање, што го прави атрактивна опција за перење пари.

6. Мешање на средства

Мешањето на средствата вклучува мешање на недозволени средства со легитимни средства преку различни тринсакции. Со тоа, криминалците може да го направат поголем предизвик да се пронајдат извалканите пари до нивното нелегално потекло. Мешањето

може да вклучува сложени финансиски аранжмани, како што се создавање инвестициски портфолија, мешање лични и деловни трошоци или мешање средства преку повеќе банкарски сметки.

7. Купување и препродавање стабилни средства во помалку регулирани индустрии

Криминалците можат да изберат да ги инвестираат своите незаконски средства во стабилни средства во индустрии со помала регулатива. Овие средства, како што се благородни метали, криптовалути или недвижен имот во одредени јурисдикции, може лесно да се купат и продаваат. Со купување и препродажба на овие средства, криминалците можат да ги легитимираат средствата, а истовремено потенцијално да генерираат профит.

Покрај овие вообичаени методи, криминалците постојано ги развиваат своите техники за да останат чекор понапред од законодавците. Тие можат да користат иновативни стратегии како што се користење на дигитални валути, искористување на дупките во меѓународната трговија или дури и користење на подземни банкарски системи. Од клучно значење е властите да останат внимателни и да ги приспособат своите истражни методи за борба против постојано менување на пејзажот на перење пари. Со разбирање на основите на сместувањето и информирање за новите трендови, агенциите за спроведување на законот можат ефективно да ги нарушат и уништат незаконските финансиски мрежи.

Како да се идентификува и спречи пласманот?

Идентификувањето и спречувањето на пласманот во перење пари е од клучно значење во борбата против финансискиот криминал. Со препознавање на одредени знаци на однесување и модели на трансакции, финансиските институции и властите можат да преземат проактивни мерки за да го спречат перењето пари. Еве неколку индикатори на кои треба да се внимава:

– Невообичаено однесување

Невообичаеното однесување, како што се честите големи готовински трансакции, прекумерната употреба на готовина или неконзистентни модели на трансакции, може да укажуваат на внесување недозволени средства во финансискиот систем. Финасиските

институции треба внимателно да ги следат и истражуваат таквите активности за да го идентификуваат потенцијалното перење пари.

– Неконзистентни информации

Неточни или нецелосни информации дадени за време на трансакциите, како што се лажни идентитети, адреси или деловни врски, може да сигнализираат обиди за перење пари. Засилените процеси на длабинска анализа и верификација можат да помогнат да се идентификуваат несогласувањата и да се откријат потенцијални недозволени активности.

– Комплексни трансакции

Трансакциите кои вклучуваат повеќе слоеви, сложени финансиски аранжмани или непотребни посредници може да укажуваат на обиди да се прикрие изворот на средствата. Таквата сложеност може да биде црвено знаме за перење п]ри и треба да се примени темелна контрола за да се идентификуваат основните мотиви и вклучени страни.

– Непознат извор на средства

Ако изворот на средствата не може лесно да се идентификува или ако објаснувањето дадено за потеклото на средствата е нејасно или неконзистентно, тоа предизвикува сомневање за потенцијално перење пари. Финансиските институции и власти треба да имаат робусни механизми за да го следат изворот на средствата и да ја потврдат нивната легитимност.

Понатаму, важно е да се забележи дека техниките за перење пари постојано се развиваат, барајќи од финансиските институции и властите да останат будни и соодветно да ги приспособат своите методи за откривање. Криминалците стануваат сè пософистицирани во нивните напори да го прикријат незаконското потекло на средствата, што го прави од суштинско значење за професионалците за спречување на перење пари да останат во тек со најновите трендови и техники. Покрај тоа, соработката помеѓу финансиските институции, регулаторните тела и агенциите за спроведување на законот е од клучно значење за ефикасна борба против перењто пари. Споделувањето информации и разузнавачки информации може да помогне да се идентификуваат моделите и врските кои можеби не се очигледни за поединечни институции. Со заедничка работа, борбата против

перењето пари може да се зајакне, што ќе им отежне на криминалците да го искористат финансискиот систем.

Нови трендови во пласманот во перење пари

Пејзажот на перење пари постојано се развива, а криминалците постојано ги прилагодуваат своите техники за да останат неоткриени. Неодамнешните трендови во пласманот вклучуваат користење на виртуелни валути и анонимни при-пејд картички, искористување на онлајн платформи за трансфер на пари и искористување на новите технологии за замаглување на патеките за пари. Да се биде во тек со овие трендови во подем е од суштинско значење во борбата против ерењето пари. Виртуелните валути, како што се Bitcoin и Ethereum, се здобија со популарност меѓу перачите на пари поради нивната псевдонимна природа, што го прави предизвик за агенциите за спроведување на законот да го следат протокот на недозволени средства. Овие дигитални валути работат на децентрализирани мрежи, дозволувајќи им на поединците да вршат трансакции со одредено ниво на анонимност. Згора на тоа, порастот на онлајн пазарите и размената „peer to peer“ дополнително ја олесни конверзијата на незаконски приноси во виртуелни валути, овозможувајќи им на криминалците лесно да перат пари. Друг тренд кој се појавува во фазата на пласирање на перење пари е употребата на компании од типот на школки и предни бизниси за прикривање на незаконското потекло на средствата. Криминалните организации често основаат навидум легитимни компании за примање и пренос на недозволени средства, создавајќи сложена мрежа на трансакции за да се прикрие трагата на парите. Овие компании може да работат во повеќе јурисдикции, искористувајќи ги дупките во меѓународните регулативи за да избегнат откривање. Како што финансиските институции ги подобруваат процесите на длабинска анализа за да се борат против перењето пари, криминалците стануваат пософистицирани во нивните стратегии за сместување за да избегнат контрола.

За да се разбере комплексноста на фазата на пласманот, и истата да се стави во контекстот на новите предизвици и технологии, клучно е да се разбере новата технологија на таканаречените блокчејн трансакции и појавата на криптовалутите. За што всушност станува збор?

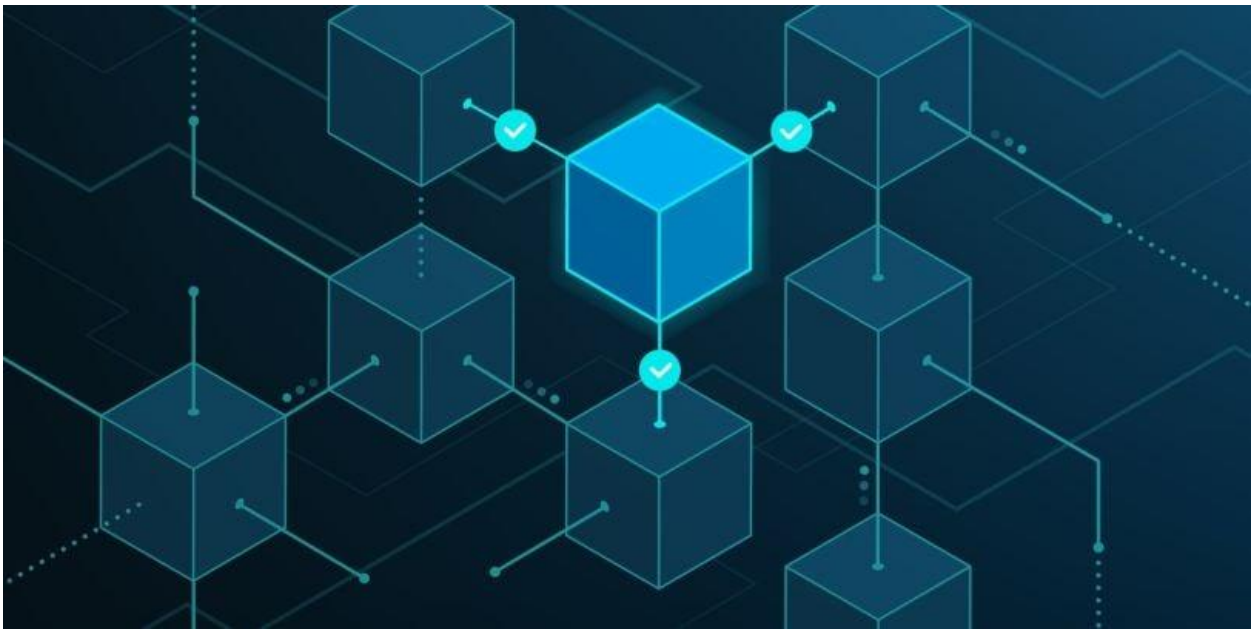
Што е блокчејн?

Блокчејн е дистрибуирана база на податоци споделена меѓу јазлите на компјутерската мрежа. Тие се најпознати по нивната клучна улога во системите за криптовалути за одржување на безбедна и децентрализирана евиденција на трансакции, но тие не се ограничени на употреба на криптовалути. Блокчејн може да се користи за да се направат податоците во која било индустрија (база на податоци) непроменливи - терминот што се користи за да се опише неможноста да се менуваат. Бидејќи не постои начин да се смени блок, единствено е потребна доверба во точката каде што корисникот или програмата внесува податоци. Овој аспект ја намалува потребата од доверливи трети страни, кои обично се ревизори или други луѓе кои ги зголемуваат трошоците и прават грешки.[9]

Блокчејнот е сличен на ексел база на податоци, бидејќи е база на податоци каде што се внесуваат и складираат информации. Но, клучната разлика помеѓу традиционалната база на податоци или табеларни пресметки и блокчејн е како се структурирани и се пристапува до податоците.

Блокчејнот се состои од програми наречени „скрипти“ кои ги извршуваат задачите што обично би ги правеле во базата на податоци: внесување и пристап до информации и зачувување и складирање некаде. Се дистрибуира блокчејн, што значи дека се зачувуваат повеќе копии на многу машини и сите тие мора да се совпаѓаат за тој да биде валиден. Блокчејнот собира информации за трансакциите и ги внесува во блок, како ќелија во табела која содржи информации. Откако ќе се наполни, информациите се извршуваат преку алгоритам за шифрирање, кој создава хексадецимален број наречен хаш. Хашот потоа се внесува во следното заглавие на блокот и се шифрира со другите информации во блокот. Ова создава низа блокови кои се поврзани со „синџири“.

[9] Blockchain Facts: What Is It, How It Works, and How It Can Be Used (investopedia.com)

Блокчејн е револуционерна технологија бидејќи помага да се намалат безбедносните ризици, да се елиминира измамата и да се донесе транспарентност на скалабилен начин. Популаризирана со нејзината поврзаност со киптовалути и NFT, блокчејн технологијата еволуираше за да стане решение за управување за сите видови глобални индустрии. Денес можете да најдете блокчејн технологија која обезбедува транспарентност за синџирот на снабдување со храна, обезбедувајќи податоци за здравствената заштита, иновирање на игри и менување на начинот на кој ракуваме со податоците и сопственоста во голем обем.

Но, тоа не значи дека истата е безгрешна и апсолутно безбедна. Додека блокчејн технологијата нуди транспарентност и следливост на трансакциите, вродената анонимност и природата без граници на криптовалутите може да претставуваат значителни предизвици за напорите во спречувањето на перење пари. Употребата на псевдоними и криптографски клучеви го отежнува идентификувањето на поединците зад трнсакциите. Оваа анонимност им овозможува на перачите на пари да го искористат системот со спроведување незаконски активности без да остават јасна дигитална трага.

Регулаторите и традиционалните финансиски институции се соочуваат со предизвикот да развијат ефективни методи за следење и следење на трансакциите на блокчејнот. Потребна е соработка и развој на напредни аналитички алатки за да се откријат сомнителни обрасци и да се идентификуваат потенцијалните активности за перењ пари.

Со искористување на технологии како блокчејн аналитика и вештачка интелигенција, властите можат да ги подобрат своите способности за откривање на перењето пари и да добијат предност пред ризиците кои се појавуваат.

Приватни виртуелни средства и услуги за мешање

Појавата на „ приватни виртуелни средсва “ и услугите за мешање дополнително ги комплицираат напорите за СПП во блокчејн просторот. Приватните виртуелни средсва, како што се Monero и Zcash, нудат подобрени функции за приватност што ги прикриваат деталите за трансакцијата, што го прави предизвик да се следат и следат недозволените активности. Овие средства користат напредни криптографски техники за да го сокријат испраќачот, примачот и износот на трансакцијата, попречувајќи ги традиционалните мерки за СПП. Услугите за мешање, познати и како тамблери или миксери, им овозможуваат на корисниците да го маскираат изворот на нивните средства со комбинирање со други пред да ги испратат до наменетиот примач. Овој процес го отежнува следењето на потеклото на средствата и идентификувањето на какви било недозволени активности поврзани со нив.

Регулаторите и агенциите за спроведување на законот активно работат на решавање на овие предизвици преку развивање регулативи и спроведување мерки за регулирање на приватните виртуелни средсва и следење на услугите за мешање. Со воспоставување јасни насоки и барања за овие технологии, властите имаат цел да постигнат рамнотежа помеѓу приватноста и усогласеноста со регулативите за спречување на перење пари.

Запознавањето на клиентот и должното внимание на клиентите (KYC и CDD) во секторот за криптовалути

Секторот за криптовалути се соочува со уникатни предизвици кога станува збор за имплементирање на процесите „Запознај го твојот клиент“ (KYC) и „Должно внимание на клиентите“ (CDD). Процедурите на KYC се клучни за идентификување и потврдување на идентитетот на клиентите, додека CDD вклучува проценка на ризиците поврзани со конкретни клиенти и трансакции. Обезбедувањето ефективна усогласеност со KYC и CDD во секторот на криптовалути е од суштинско значење за ублажување на ризиците од

перење пари и усогласување со регулаторните барања ширум светот. Размена на криптовалути и други даватели на услуги за виртуелни средства (VASP) мора да воспостават цврсти процедури за KYC и CDD за да се спречи перење пари и финансирање тероризам. Со барање на корисниците да обезбедат документи за идентификација, доказ за адреса и други релевантни информации, давателите на услуги за виртуелни средства може да ја подобрат нивната способност да откриваат сомнителни активности и да ги пријават до соодветните органи. Спроведувањето ефективни мерки за KYC и CDD може да помогне да се изгради доверба во секторот на криптовалути и да се поттикне посигурна и усогласена средина. Решавањето на предизвиците на перењ пари во блокчејн бара соработка помеѓу регулаторите, финансиските институции и давателите на технологија. Со тоа што ќе останат ажурирани за регулаторниот пејзаж кој еволуира, ќе ги искористи напредните технологии и ќе промовира споделување информации, засегнатите страни можат да работат заедно за да се борат против перењето пари и да го заштитат интегритетот на финансискиот систем[10].

1.1.2 Прикривање

Втората фаза во перењето пари е прикривање.

Во оваа фаза криминалците се обидуваат да ги оддалечат парите од нивниот криминален извор преку серија сложени финансиски трансакции. Според Алеса, за време на фазата на прикривање, перачот го крие потеклото на парите преку слоеви на трансакции за да го отежне трагот кој води назад кон криминалната активност. Перачот може да користи жичен трансфер, готовински депозити, инвестиции во акции или недвижен имот или меѓународни сметки за да создаде мрежа од трансакции што ја збунува ревизорската трага.

Цели на прикривањето

[10] Revolutionizing Compliance: Confronting AML Challenges In Blockchain Technology (financialcrimeacademy.org)

Примарната цел на прикривањето е да се оддалечат парите од нивниот нелегален извор. Ова се постигнува со преместување на парите преку сложена серија финансиски трансакции, кои често вклучуваат глобално движење на средства низ различни јурисдикции за да се искористат различните прописи и правни дупки. Техниките што се користат во прикривањето може да вклучуваат движење на средства низ повеќе јурисдикции, претворање на готовина во монетарни инструменти, тргување со акции или стоки и манипулирање со цената на стоките или услугите. Со создавање сложена мрежа на трансакции, прикривањето им прави предизвик на властите да ги следат и истражат недозволените средства, служејќи како ефективна маска за недозволените активности на перачите. Разбирањето на прикривањето и неговите особености е клучно за разоткривање на сложениот свет на перење пари и развивање ефективни мерки за борба против таквите незаконски финансиски активности.

Методи кои се користат во прикривањето

Кај традиционалните финансиски трансакции целта е да се прикрие ревизорската трага на недозволените средства, а со тоа да се попречат сите напори за наоѓање на нивниот нелегален извор. Вообичаените методи што се користат при прикривањето вклучуваат традиционални трансфери на средства, основање на школки - компании и ангажирање во трансакции на берзата.

Популарна стратегија на приривање вклучува повлекување на повеќе мали количини на готовина од сметки каде што биле депонирани нелегални средства за време на фазата на пласман. Овие суми, често во банкноти од 100 долари, се премали поединечно за да се активира прагот за известување. Средствата потоа се пренесуваат преку традиционален трансфер, се консолидираат и се користат за купување предмети со висока вредност како слики или јахти. Оваа стратегија значително го отежнува следењето на недозволените средства. Згора на тоа, криминалците често прикриваат со инвестирање во средства како недвижен имот, злато или чипови од казино, што дополнително го прикрива нелегалното потекло на парите. Овие аквизиции со висока вредност може да вклучуваат перење пари преку недвижен имот или перење пари преку казина.

Трансакции со дигитални и криптовалути

Како што е објаснето погоре, и во втората фаза на перењето пари, во моментот најголема закана претставуваат новите блокчејн технологии. Трансакциите со дигитални и криптовалути станаа сè попопуларни методи за прикривање. Анонимноста и прекуграничната природа на овие трансакции ги прават атрактивна опција за перење пари. Криптовалутите, како Биткоин, може да се користат за купување стоки и услуги преку Интернет, со што се воведува уште еден слој на сложеност во следењето на недозволените средства. Криминалците исто така можат да користат дигитални платформи за плаќање и услуги за мобилни пари за брзо и дискретно пренос на средства. Понатаму, криминалците можат да користат онлајн платформи за да се вклучат во „штрумфање“[11], форма на структурирање во перење пари каде што големите трансакции се поделени на повеќе мали трансакции за да се избегне откривање. Како заклучок, прикривањето вклучува сложен сет на трансакции дизајнирани да го прикријат потеклото на недозволените средства. Без разлика дали преку традиционални финансиски трансакции или трансакции со дигитални и криптовалути, целта е иста: парите да изгледаат како да доаѓаат од легитимни извори. Оваа сложеност ја нагласува потребата од силни мерки и техники за спречување на перење пари за откривање и спречување на овие незаконски активности.

1.1.3 Интеграција

Последната фаза е интеграцијата, која има за цел да направи недозволените средства да изгледаат легитимни. Во оваа фаза, парите повторно се воведуваат во легитимната економија, најчесто преку инвестиции или набавки.

Со стекнување недвижен имот, основање бизниси или инвестирање во легитимни потфати, перачите на пари се обидуваат беспрекорно да ги спојат нивните недозволени средства со чисти пари, што им прави предизвик на властите да разликуваат легални и нелегални средства. Ова е направено за да им се даде на парите легитимен изглед. За

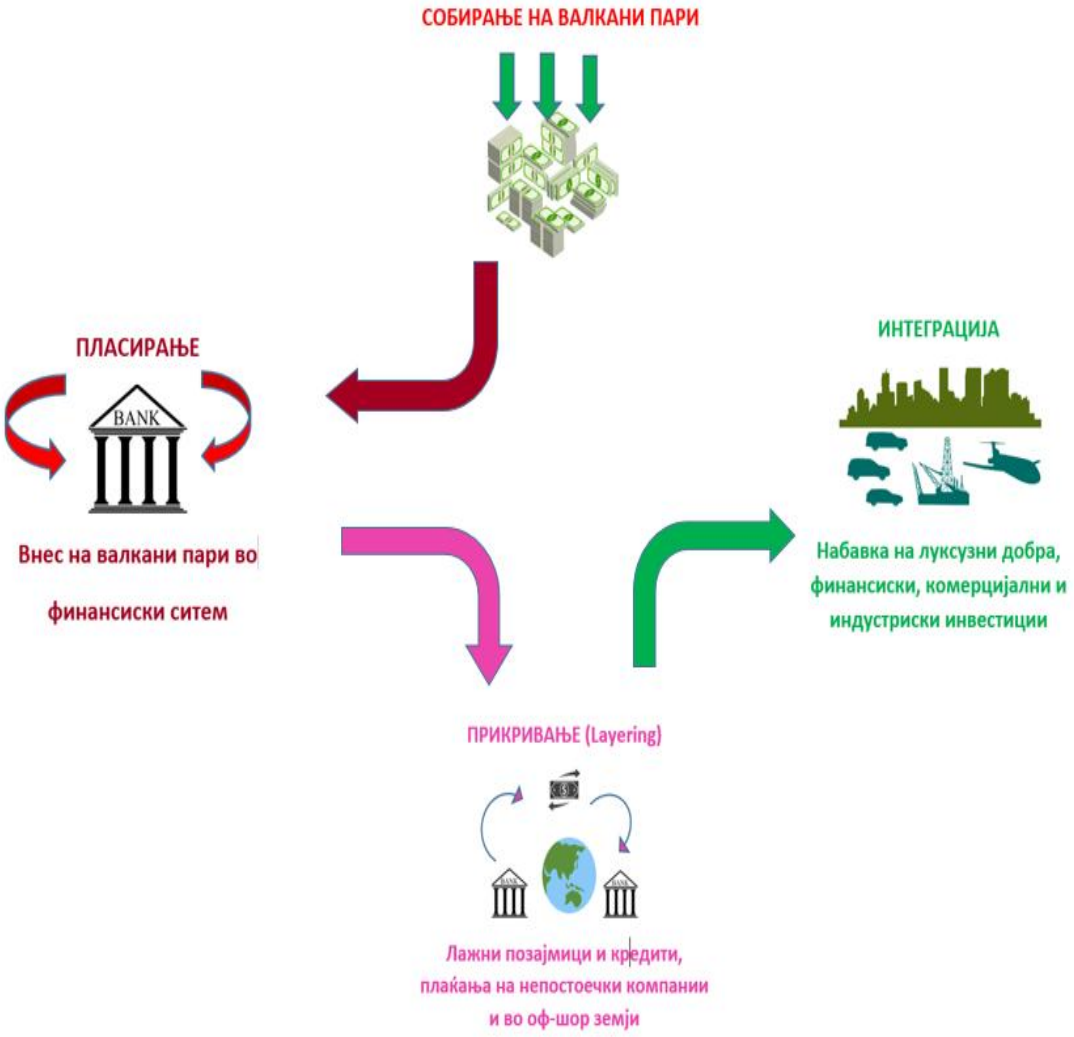
[11] https://amluae.com/smurfing-in-money-laundering/

време на интеграцијата, парите се користат за купување на добра, стоки и услуги со висока вредност како луксузни стоки, недвижен имот и станбен или комерцијален имот. Активноста се прави многу внимателно со докажани легитимни извори за да се создаде валидно објаснување за потеклото на парите.

Како да се открие интеграција во перење пари

Откривањето на интеграцијата во перење пари е многу тешка бидејќи тоа е последната фаза каде што процесот е речиси завршен. Тековното следење на трансакциите и проверката на истите е најдобриот начин да се идентификуваат перачите во оваа фаза. Ефективната засилена анализа, исто така, помага во рано идентификување и спречување на перење пари.

ТИПИЧНА ШЕМА НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ

1.2 Финансирање тероризам

Финансирање на тероризам е чин на обезбедување финансиска поддршка на терористи или терористички организации за да им се овозможи да вршат терористички акти или да имаат корист на која било терористичка или терористичка организација.

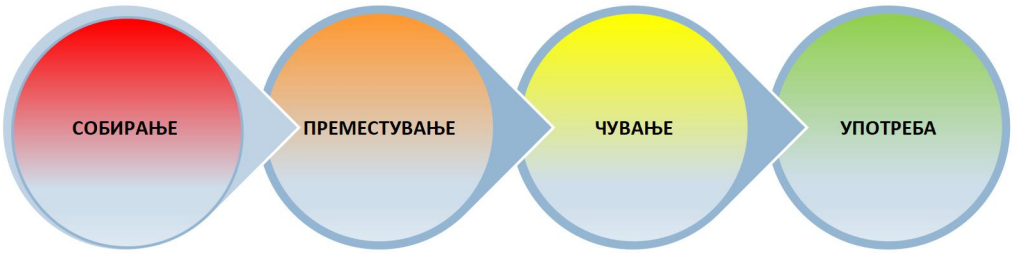
Иако средствата може да потекнуваат од криминални активности, тие исто така може да се извлечат од легитимни извори, на пример, преку плати, приходи од легитимен бизнис или донации, вклучително и преку непрофитни организации. Слично на перењето пари, генерално постојат три фази во финансирањето на тероризмот: собирање, преместување и користење средства. И покрај различните фази, начините на кои се врши финансирањето на тероризмот се слични и, во некои случаи, може да бидат идентични со методите што се користат за перење пари. Во двата случаи, сторителот се обидува да го злоупотреби финансискиот или нефинансискиот сектор за нелегитимни цели.

1.2.1 Што е финансирање тероризам

Поимникот на ФАТФ го дефинира финансирањето на тероризмот како „финансирање на терористички акти и на терористи и терористички организации“. Општо земено, финансирањето на тероризмот е обезбедување или собирање средства од легитимни или нелегитимни извори со намера или со знаење дека овие средства се наменети да се искористат за извршување на кој било акт на тероризам, без разлика дали тие средства се или не во факт што се користи за таа цел. Покрај употребата на пари, финансирањето на тероризмот може да вклучи и олеснување терористички акти или поддршка на терористи, со користење на други средства или складишта на вредност. На пример: природните ресурси, како нафта, гас, фосфати, благородни метали, скапоцени камења, пченица и жито, имот, потоа правни документи, финансиски инструменти и предмети од археолошко, историско, културно и религиозно значење. Финансирањето тероризам е предуслов за организирана терористичка активност и, како такво, претставува

закана за мирот и безбедноста ширум светот. Терористичките организации обично треба да соберат средства за: врши терористички акти ја шират својата идеологија и регрутираат луѓе за нивната кауза плати за патување и превоз набавка на оружје и муниција и поддршка на вклучените лица, на пример преку обезбедување храна и сместување на странски терористички борци и членови на нивните семејства и со финансирање на терористички ќелии. Индивидуалните терористи (понекогаш се нарекуваат осамен актер/волк) исто така бараат финансирање за слични цели.

1.2.2 Фази на финансирање тероризам – линеарен процес

Финансирањето на тероризмот е во контраст со другите видови криминални активности каде финансиската корист е генерално крајната цел. Процесот на финансирање тероризам е линеарен, а генерираните паре се користат за олеснување на терористичките активности низ фази. Не се потребни сите чекори. Собирањето средства, на пример, ќе биде доволно за да се случи финансирање на тероризмот.

1.2.3 Собирање на средства

Современите терористички организации, терористички ќелии и индивидуални терористи користат различни методи и канали за финансирање на нивните операции, како што се: директни донации (плати, социјални бенефиции, настани за собирање средства, профит од легитимни комерцијални претпријатија, припејд картички итн.) употреба на добротворни и непрофитни организации (НПО) (грантови, пренасочување на добротворни донации преку поврзани лица, лажни НПО). државно спонзорство на тероризам (на пр. Северна Кореја, Иран и Сирија) приноси од криминал (изнуда на локално и население и бизниси од дијаспората, киднапирање за откуп, фалсификување, културен рекет, трговија со дрога и луѓе, недозволена трговија и други измамнички активности, како што се злоупотреба на субвенции и шеми за даночно ослободување) барање на социјалните медиуми и платформи за групно финансирање (на пр. преку мобилни апликации, разговори, онлајн платформи за финансирање, е-паричници).

1.2.4 Преместување на средства

Средствата може да се префрлат преку низа методи. На пример: банкарски и банкоматски трансакции, бизниси со парични услуги (провајдери на дознака на пари и менувачници), услуги за плаќање преку интернет (на пр. Apple Pay, PayPal) неформални системи за пренос на вредност (на пр. Хавала) и девизни куќи, шверц на готовина и други добра со висока вредност како што се скапоцени камења и антиквитети, виртуелни трансфери на средства.

1.2.5 Складирање на средства

Некои примери на методи кои се користат за складирање на собраните средства вклучуваат: банки и други финансиски сметки при-пејд картички складирање на готовина на големо уметност/антички предмети експлоатација на природни ресурси (на пример, гас, нафта, дрво, дијаманти, злато, диви животни, јаглен, скапоцени камења) виртуелно

средство. Монетарната вредност првично може да се складира во една форма, а потоа подоцна да се претвори во друга. На пример, средствата се исплаќаат од банкарска сметка, готовината се користи за купување на уметничко дело. Уметничкото дело може да биде инвестиција за заштита од инфлација. Може да се продаде за профит, а средствата може да се донираат на голем број непрофитни организации. Средствата потоа може да бидат пренасочени за терористички активности.

1.2.6 Управување со средства

Терористите може да вработуваат професионални менаџери, а поголемите терористички организации можат да користат финансиски комитети. Тие може да бараат да се потпрат на еден или повеќе менаџери за услуги како што се: буџетирање, правење и управување со инвестиции професионални услуги од, на пример банкари, сметководители, агенти за недвижности, адвокати, инвестициски куќи, заемодавачи, даватели на услуги на компании од доверба итн.

Заматување на средствата

Некои примери на методи за прикривање на потеклото или сопственикот на средствата вклучуваат: користење на трети страни за слоевитост и комплицирање на следењето на трансакциите користење полномошници, на пример, ставање пари на банкарски сметки на симпатизери на трети лица, тие лица не се познати на органите на прогонот користење на лажни имиња, на пример преправајќи се дека вработува лице кое не постои, во реалноста плаќајќи ја „платата“ на терористичка организација преку полномошник. Користење на средства терористичките организации, терористичките ќелии и индивидуалните терористи користат средства на различни начини. Тие често се водени од барањата што им се поставуваат во областа каде што работат. На пример, ако некоја терористичка организација или терористичка ќелија окупира територија, таа ќе треба да обезбеди дека се трошат средства за обезбедување на таа област, на пример со исплата на плати на нивните борци за одржување на контролните пунктови покрај пристапните патишта. Можеби ќе треба да се погрижат да обезбедат социјални услуги како што се

школување, здравтствени услуги и други „јавни услуги“ во рамките на окупираната територија.

1.2.7 Терористички организации

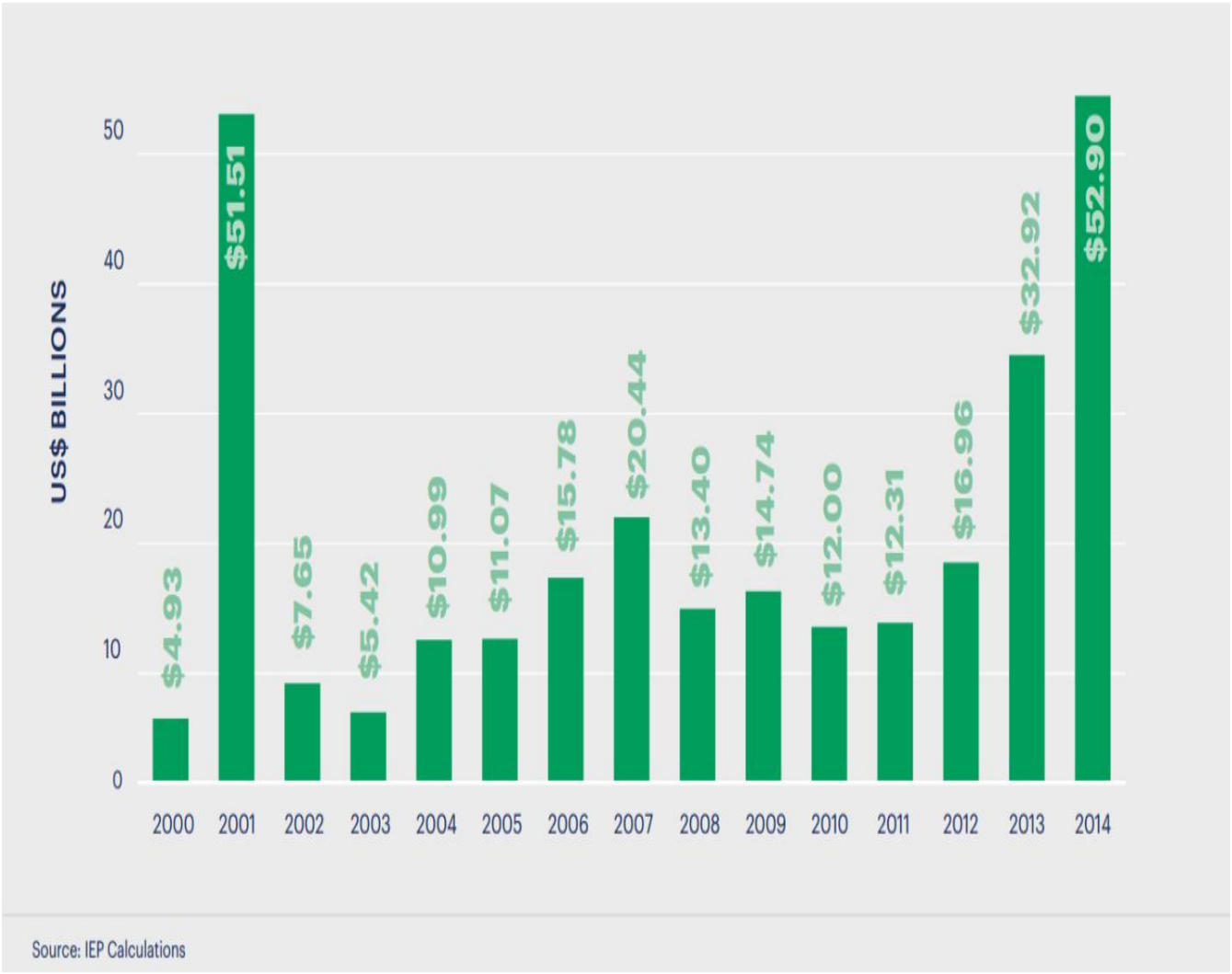
Терористичките организации често трошат значителни суми за промовирање на нивната идеологија, на пр. преку кампањи и списанија на социјалните мрежи. Ова им добива одредена гравитација и „легитимност“. Може да привлече и финансирање и ресурси, како што се па]и, оружје и/или странски терористички борци. За да дејствуваат непречено на територија, терористичките организации плаќаат мито. Тие понекогаш купуваат земјиште и згради за кампови за обука. Тие можат да плаќаат и за социјални услуги, како што се обезбедување плата и сместување за нивното раководство, ветераните, странските терористички борци и семејствата на оние кои загинале за каузата. Терористичките организации, исто така, може да плаќаат покровителство, како што се пари за семе, на нови терористички ќелии или напади што треба да се извршат во нивно име.

1.2.8 Терористички ќелии

Терористичките ќелии може да плаќаат за обука и знаење, како и оружје и муниција. Тие исто така може да ги платат животните трошоци на нивниот член. Тие понекогаш плаќаат за транспортни трошоци и патни трошоци. Понекогаш може да испратат пари и до нејзината поврзана терористичка организација. Не е невообичаено членовите на ќелијата сами да ги финансираат своите активности.

1.2.9 Индивидуални терористи

Поединечни терористи може, повремено, да добијат спонзорство од терористичка организација или ќелија. Почесто тие сами ги финансираат своите активности. Тие користат средства за слични цели како и терористичката ќелија.

Штетите од терористички активности на светско ниво пресметани во милијарди американски долари

Глава II: Клучни меѓународни регулаторни тела

Кога станува збор за навигацијата на меѓународните регулативи за спречување на перење пари (СПП), од суштинско значење е разбирањето на улогите и одговорностите на клучните регулаторни тела.

Овие организации играат клучна улога во поставувањето стандарди, спроведувањето на регулативите и борбата против перењето пари и финансискиот криминал:

- ***Работна група за финансиска акција (ФАТФ)***

Оперативна група за финансиски акции или ФАТФ (англиски: Financial Action Task Force, FATF) - меѓународна организација за определување дејствија за спречување на перење пари и на финансирање на тероризам, формирана во септември 1989 година на самитот на групата „Г7“ .

ФАТФ е врвна меѓународна институција која поставува стандарди во борбата против перењето пари и финасирањето на тероризмот. Задача на оваа група е да ги развива и поттикнува националните и меѓународните политики за спречување на перење пари. ФАТФ ги поставува стандардите преку воспоставување препораки, а ефикасната имплементација на препораките на ФАТФ ја поттикнува стабилноста на националните финансиски системи.

ФАТФ дејствува и во друга насока, односно го набљудува напредокот на државите членки во имплементацијата на утврдените препораки, ги идентификува државите кои не ги имплементирале препораките и произведуваат ризик од переље пари и финансирање на тероризам. На секој состанок, ФАТФ објавува „Јавно известување“ за државите кои имаат стратешки недостатоци во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот.

- ***MONEYVAL - Комитет на експерти за евалуација на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам***

Комитетот на експерти за евалуација на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам - MONEYVAL е постојано тело за мониторинг на Советот на Европа на кое му е доверена задача да ја процени усогласеноста со главните меѓународни стандарди за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот и ефективноста на нивното спроведување, како и со задачата да се дадат препораки до националните власти во однос на неопходните подобрувања на нивните системи.

Преку динамичен процес на меѓусебни проценки, ревизија и редовно следење на своите извештаи, MONEYVAL има за цел да ги подобри капацитетите на националните власти за поефективна борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот. MONEYVAL (поранешен PC-R-EV) е основан во 1997 година и неговото функционирање беше регулирано со општите одредби од Резолуцијата Res(2005)47 за комисиите и подредените тела, нивните задачи и методи на работа. На состанокот на 13 октомври 2010 година, Комитетот на министри ја усвои Резолуцијата CM/Res(2010)12 за Статутот на Комитетот на експерти за евалуација на мерките за спречување на перење пари и финансирање тероризам (MONEYVAL).

Статутот го издигнува MONEYVAL од 1 јануари 2011 година на независен механизам за мониторинг во рамките на Советот на Европа кој одговара директно пред Комитетот на министри. Статутот на MONEYVAL беше дополнително изменет во 2013 година со Резолуцијата CM/Res(2013)13 и во 2017 година со Резолуцијата CM/Res(2017)19.

– ***Мрежа за откривање на финансиски криминал (FinCEN)***

Мрежата за откривање на финансиски криминал (FinCEN) е основана во 1990 година од страна на Министерството за финансии на САД. FinCEN собира и анализира информации поврзани со финансиски трансакции за борба против перење пари, финансирање тероризам и други финансиски крминали. Тој игра клучна улога во спроведувањето на регулативите за СПП во рамките на финансискиот систем на САД, тесно соработувајќи со финансиските институции и агенциите за спроведување на законот.

– ***Канцеларија за контрола на странски средства (OFAC)***

Канцеларијата за контрола на странски средства (OFAC), агенција под Министерството за финансии на САД, управува и спроведува економски и трговски санкции. OFAC игра клучна улога во борбата против перењето пари со таргетирање поединци, ентитети и земји вклучени во незаконски активности. Финансиските институции мора да ги почитуваат прописите на OFAC за да спречат трансакции со санкционирани субјекти и да обезбедат усогласеност со меѓународните санкции.

– ***Биро за финансиска заштита на потрошувачите (CFPB)***

Бирото за финансиска заштита на потрошувачите (CFPB) е владина агенција на САД одговорна за заштита на потрошувачите во финансискиот сектор. Додека нејзиниот примарен фокус е заштитата на потрошувачите, CFPB исто така игра улога во напорите за спречување на перење пари. Ги надгледува банките, кредитните унии, фирмите за обезбедување и заемодавачите за да обезбеди усогласеност со прописите за спречување на перење пари и да ги спречи активностите за перење пари.

Разбирањето на улогите на овие клучни меѓународни регулаторни тела е од клучно значење за организациите и професионалците кои работат во финансискиот сектор. Усогласеноста со упатствата и прописите поставени од овие тела е од суштинско значење за да се спречи прење пари, да се промовира финансискиот интегритет и да се заштити глобалниот финансиски систем.

– ***EGMONT групација***

Групацијата Егмонт е меѓународна групација на различни национални институции кои ги надгледуваат и/или придонесуваат за нејзините главни операции и севкупната цел за зајакнување на механизмите за споделување информации меѓу нејзините членови за борба против перење пари, финансирање тероризам и придружни основни злосторства.

Како што се гледа од погореизложеното, САД предничат во воспоставување тела кои имаат за цел да дадат придонес во спреувањето на перење пари. Европската Унија, а и останатите европски држави кои не се членки на унијата, сè уште каскаат во борбата со спречувањето на перење пари.

– ***AMLA***

Заради тоа, на 20 јули 2021 година, Европската Комисија презентираше пакет законски предлози за зајакнување на правилата на ЕУ за спречување на перење пари и борба против финансирање тероризам (AML/CFT). Овој пакет вклучува регулатива со која се воспоставува нов орган на ЕУ за спречување на перење пари. Советот и Парламентот на 13 декември 2023 година најдоа привремена спогодба за регулативата за AMLA.

Во јуни 2023 година, законодавците се договорија за заеднички критериуми за избор на седиште на AMLA (Подоцна одлучено тоа да биде Франкфурт). Како дел од поголемиот пакет за борба против перење пар и финансирање тероризам, AMLA ќе го надгледува новиот правилник на ЕУ за борба против валканите текови на пари. Агенцијата ќе биде задолжена за директен надзор на најризичните финансиски субјекти - оние кои работат во најмалку 6 земји-членки - и во секој случај, надзор на еден по земја-членка.

Исто така, ќе има широки овластувања да се вклучи во случај на неуспеси на надзорот и да ги преземе надзорните задачи. Дополнително, AMLA исто така ќе дејствува како централна институција која помага во координирање на активностите на супервизорите во различни земји на ЕУ и обезбедувајќи конвергенција на надзорните практики. Врз основа на предлогот на Парламентот, AMLA исто така ќе има задача да посредува и да ги решава споровите меѓу националните власти. Понатаму, ќе ги поддржи единиците за финансиско разузнавање во анализата на сомнителните трансакции и откривањето случаи на перење пари, особено преку поддршка на заедничка анализа и управување со FIU.Net, ИТ системот што се користи за размена на информации од Единицата за финансиско разузнавање (ФИУ).

2.2. Меѓународна регулатива

За ефикасна борба против перење пари и финансирање тероризам, земјите ширум светот воспоставија различни прописи за спречување перење пари. Разбирањето на овие регулативи е од клучно значење за професионалците кои работат во усогласеноста, управувањето со ризикот, спречувањето на перење пари и антифинансискиот криминал.

2.2.1 Четврта директива на Европската унија за спречување перење пари (AMLD4)

Четвртата директива на Европската унија за спречување перење пари (AMLD4), усвоена во 2015 година, игра значајна улога во борбата против перењето пари и финансирањето на тероризмот во ЕУ. Оваа директива има за цел да ја зголеми транспарентноста и да ја подобри соработката меѓу финансиските институции. Вклучува одредби поврзани со длабинска анализа на клиентите, вистинска сопственост, политички изложени лица и проценки на ризик. AMLD4 поставува стандарди за мерки против перење пари низ земјите-членки на ЕУ, промовирајќи унифициран пристап во борбата против финансискиот криминал.

2.2.2 Закон за усогласеност со даночни сметки (FATCA)

Донесен од Соединетите Држави во 2010 година, Законот за усогласеност со даночните сметки за странска сметка (FATCA) се фокусира на спречување даночно

затајување со тоа што бара од странските финансиски институции да ги пријавуваат информациите за сметките на граѓаните на САД до Службата за внатрешни приходи (IRS). FATCA има за цел да ја подобри даночната усогласеност и да ја намали офшор даночната евазија. Финансиските институции ширум светот мора да се усогласат со барањата на FATCA за да обезбедат транспарентност и соработка во борбата против перењето пари и даночните прекршоци.

2.2.3 Препораките на ФАТФ

Списокот на 92 препораки на Работната група за финансиска акција (ФАТФ) се меѓународно одобрени глобални стандарди против перење пари и финансирање тероризам. Тие обезбедуваат рамка за земјите да изградат ефикасен систем за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот и да ги спроведат неопходните мерки.

2.2.4 Виенската конвенција – Конвенцијата на ООН против незаконит промет со наркотични дроги и психотропни супстанции.

Конференцијата на ОН во Виена во 1988 година резултираше со Конвенција на Обединетите нации против недозволена трговија со наркотични дроги и психотропни супстанции чија цел беше да се промовира соработката меѓу страните на Конвенцијата за да можат поефикасно да се осврнат на различните аспекти на недозволената трговија со наркотични дроги и психотропни супстанции со меѓународна димензија. Конвенцијата опфаќа, многу области, прекршоци, санкции, јурисдикција, конфискација, екстрадиција, меѓусебна правна помош, соработка и обука. Конвенцијата наведува дека страните ќе преземат мерки за кои сметаат дека се соодветни за да се спречи пренасочување на супстанциите што се користат за целите на недозволено производство на наркотични дроги или психотропни супстанции и ќе соработуваат меѓусебно за таа цел.

2.2.5 Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал

Оваа конвенција е усвоена со резолуција 55/25 на Генералното собрание од 15 ноември 2000 година и е главниот меѓународен инструмент во борбата против транснационалниот организиран криминал. Таа беше отворена за потпишување од земјите-членки на политичка конференција на високо ниво свикана за таа цел во Палермо, Италија, на 12-15 декември 2000 година и стапи на сила на 29 септември 2003 година. Конвенцијата е дополнета со три протоколи, кои се насочени кон специфични области и манифестации на организиран криминал:

- Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца;
- Протоколот против криумчарење мигранти по копно, море и воздух; и
- Протоколот против недозволено производство и трговија со огнено оружје, негови делови и компоненти и муниција.

Земјите мора да станат потписнички на Конвенцијата пред да можат да станат потписнички на некој од Протоколите. Конвенцијата претставува голем чекор напред во борбата против транснационалниот организиран криминал и го означува признавањето од страна на земјите-членки на сериозноста на проблемите што ги поставуваат, како и потребата да се поттикне и да се зајакне блиската меѓународна соработка со цел да се решат тие проблеми. Државите со ратификување овој инструмент се обврзуваат да преземат низа мерки против транснационалниот организиран криминал, вклучително и создавање домашни кривични дела (учество во организирана криминална група, перење пари, крупција и попречување на правдата); усвојување на нови и опсежни рамки за екстрадиција, меѓусебна правна помош и соработка за спроведување на законот; и промоција на обука и техничка помош за градење или надградба на потребните капацитети на националните власти.

Глава III: Перењето пари во Република Северна Македонија

3.1 Меѓународна регулатива

Во борбата против перење пари Република Македонија се вклучува во октомври, 1993 година, со ратификувањето на Виенската конвенција – Конвенцијата на ООН против незаконит промет со наркотични дроги и психотропни супстанции.

Дополнително, правна основа за регулирање на перењето пари претставуваат и многубројните меѓународни конвенции, директиви на Европската унија како што се:

- Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал
- Конвенцијата од Палермо – усвоена во 2000 година,
- Стразбуршка конвенција – усвоена во 1990 година,
- Конвенцијата за перење пари, откривање, заплена и конфискација на приноси од казниво дело и финансирање тероризам од 2005 година, со која се изменува и се дополнува Стразбуршката конвенција од 1990 година,
- Директивата на Европската заедница од 1991 година за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перењето пари, како и
- Препораките на ФАТФ (Оперативна група за финансиски акции), за борба против перењето пари.

3.2 Законодавна рамка во областа на перењето пари во Македонија

Перењето пари е регулирано и со Кривичниот законик од 1996 година, кој бил донесен како резултат на ратификувањето на Виенската Конвенција во 1993 година, со што Македонија се вклучила во глобалните активности за превенција и борба против перењето пари.

Во Република Македонија делото “Перење пари и други приноси од казниво дело“ претставува кривично дело регулирано со член 273 од Кривичниот законик (во

понатамошниот текст „КЗ“) во делот на „КРВИЧНИ ДЕЛА ПРОТИВ ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ, ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ И СТОПАНСТВОТО“. Кривичното дело „Тероризам“ е утврдено со член 394 – б, а финасирањето на тероризмот е нормирано во 394 – в, и спаѓа во делата кои се извршуваат со „ЗЛОСТОРНИЧКО ЗДРУЖУВАЊЕ“

Член 273 од КЗ гласи:

„(1) Тој што ќе пушти во оптек или промет, прими, преземе, замени или раситни пари или друг имот што го прибавил со казниво дело или за кој знае дека е прибавен со казниво дело, или со претворање, промена, пренос или на друг начин ќе прикрие дека потекнува од таков извор или ќе ја прикрие неговата локација, движење или сопственост, ќе се казни со затвор од една до десет години.

(2) Со казната од ставот (1) на овој член ќе се казни и тој што поседува или употребува имот или предмети за кои знае дека се прибавени со извршување на казниво дело или со фалсификување на исправи, непријавување на факти или на друг начин ќе прикрие дека потекнуваат од таков извор, или ќе ја прикрие нивната локација, движење и сопственост.

(3) Ако делото од ставовите 1 и 2 е сторено во банкарско, финансиско или друго стопанско работење или ако со разделување на трансакцијата ја избегнува должноста за пријавување во случаите определени со закон, сторителот ќе се казни со затвор најмалку три години.

(4) Тој што ќе го стори делото од ставовите 1, 2 и 3, а бил должен и можел да знае дека парите, имотот и други приноси од казниво дело или предмети се прибавени со казниво дело, ќе се казни со парична кана или со затвор до три години.

(5) Тој што делото од ставовите 1, 2 и 3 ќе го стори како член на група или друго здружение што се занимава со пе]ење пари, противправно прибавување на имот или други приноси од казнливо дело, или со помош на странски банки, финансиски установи или лица, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(6) Службено лице, одговорно лице во банка, осигурително друштво, друштво што се занимава со приредување игри на среќа, менувачница, берза или друга финансиска институција, адвокат, освен кога постапува како бранител, нотар или друго лице кое врши

јавни овластувања или работи од јавен интерес, што ќе овозможи или ќе дозволи трансакција или деловен однос, спротивно на неговата законска должност или ке изврши трансакција спротивно на забраната изречена од надлежен орган или привремена мерка одредена од суд или нема да го пријави перењето пар], имот или имотна корист, за кое дознало во вршењето на својата функција или должност, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(7) Службено, одговорно лице во банка или друга финансиска институција, или лице кое врши работи од јавен интерес, кое според закон е овластен субјект за примена на мерки и дејствија за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело, кое неовластено ќе открие на клиент или на неповикано лице податоци што се однесуваат на постапката на испитување на сомнителни трансакции или на примена на други мерки и дејствија за спречување на перење пари, ќе се казни со затвор од три месеца до пет години.

(8) Ако делото е сторено од користољубие или заради користење на податоци во странство, сторителот ќе се казни со затвор најмалку една година.

(9) Ако делото од ставот (7) на овој член е сторено од небрежност, сторителот ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(10) Ако постојат фактички или правни пречки за утврдување на претходното казниво дело и гонење на неговиот сторител, постоењето на такво дело се утврдува врз основа на фактичките околности на случајот и постоењето на основано сомнение дека имотот е прибавен со такво дело.

(11) Знаењето на сторителот, односно должноста и можноста да знае дека имотот е прибавен со казниво дело можат да бидат утврдени врз основа на објективните фактички околности на случајот.

(12) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(13) Приносот од казнивото дело се одзема, а ако одземањето не е можно од сторителот ќе се одземе друг имот што одговара на неговата вредност.“[12]

Од друга страна пак, членот 394-в од КЗ гласи:

[12] Кривиичен законик (Редакциски пречистен текст – Службен Весник на Република Македонија)

„(1) Тој што на кој било начин директно или индиректно дава, обезбедува или собира пари или друг имот без оглед на начинот на стекнување, со намера тие да бидат употребени или со знаење дека ќе бидат искористени целосно или делумно заради извршување на кривично дело Неовластено прибавување и располагање со нукОргани за спроведување на законотрни материи од членот 231, Грабнување на воздухоплов, брод или неподвижна платформа од членот 302, Загрозување на безбедноста на воздушниот сообраќај од членот 303, Терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедност од членот 313, Терористичка организација од членот 394-а, Тероризам од членот 394-б, Злосторство против човечноста од членот 403-а, Меѓународен тероризам од членот 419, Загрозување лица под меѓународна заштита од членот 420 и Земање заложници од членот 421 или друго дело на тероризам предвидено со овој закон или друго дејствие сторено со намера да предизвика смрт или тешка телесна повреда на граѓаните или на други лица кои не се вклучени во судир кој има карактер на вооружен судир според меѓународното паво, со намера да се создаде чувство на несигурност или страв кај граганите или да се присили некоја држава или меѓународна организација да изврши или да се воздржи од извршување на определени дејствија, ќе се казни со казна затвор најмалку десет години.

(2) Тој што на кој било начин директно или индиректно дава, обезбедува или собира пари или друг имот без оглед на начинот на стекнување со намера тие да бидат употребени или со знаење дека може да бидат делумно или целосно искористени за подготвување на делата од ставот (1) на овој член, без оглед дали парите или другиот имот се употребени или искористени за извршување на такво дело, ќе се казни со казна затвор најмалку осум години.

(3) Тој што јавно повикува, со ширење или сторување на кој било друг начин достапна на јавноста порака со намера за поттикнување на извршување на некое од дејствијата предвидени во овој член, кога самото повикување создава опасност од извршување на такво дејствие, ќе се казни со казна затвор најмалку пет години.

(4) Со казната од ставот (3) на овој член ќе се казни и тој што ќе се договори со друго лице за извршување на дело од овој член или ќе повика друг да се приклучи кон здружение или група со намера за извршување на дело од овој чен.

(5) Тој што ќе создаде група или банда што има за цел извршување на кривично дело од овој член, ќе се казни со затвор најмалку десет години.

(6) Припадникот на групата или бандата од ставот (5) на овој член, ќе се казни со затвор најмалку пет години.

(7) Припадникот на групата или бандата, кој ќе ја открие групата, односно бандата пред да стори некое кривчно дело во нејзин состав или за неа, може да се ослободи од казна.

(8) Службено лице, одговорно лице во банка или друга финансиска институција или лице кое врши работи од јавен интерес кое според закон е овластено за преземање на мерки и дејствија за спречување на финансирање на тероризам, што свесно ќе пропушти да ги преземе со закон предвидените мерки и со тоа ќе овозможи извршување на дело од овој член, ќе се казни со затвор најмалку три години.

(9) Со казната од ставот (8) на овој член ќе се казни службено лице или одговорно лице кое неовластено ќе открие на клиент или на неповикано лице податоци што се однесуваат на постапката на испитување на сомнителни трансакции или на примена на други мерки и дејствија за спречување на финансирање на тероризмот.

(10) Тој што делата од ставовите (8) и (9) на овој член ќе ги стори, иако не бил свесен за можноста од настанување на штетна последица, а според околностите и според своите лични својства бил должен и можел да биде свесен за таа можност, ќе се казни со затвор од една до десет години.

(11) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна и престанок на правното лице.

(12) Парите и имотот наменети за подготвување и извршување на делата од овој член ќе се одземат.“[13]

Со воведувањето на „Перењето пари и други приноси од казниво дело“ во Кривичниот Законик на Република Македонија, се воведува основата на борбата на Република Северна Македонија против перењето пари. Сепак, овие одредби не се ни од

[13] Кривиичен законик (Редакциски пречистен текст – Службен Весник на Република Македонија)

близу доволни за да се утврди начинот, постапката, контролата, санкциите, обврските и на кратко кажано ситемот за спречување перење пари и финансирање тероризам.

За успешна борба против перењето пари, неопходен е систем. И не зборуваме само за обичен систем кој ќе се состои од некоја институција која ќе ги гони перачите на пари, зборуваме за комплексен систем кој се состои од мрежа на владини тела, силна меѓународна соработка, силна мрежа на банкарски и финансиски институции кои се усогласени со закон, редовно контролирани од низа владини и меѓународни институции и на крајот свесност на сите чинители во ситемот, но и на чинителите во економијата воопшто за постоењето и постапките по кои се спроведуваат овие кривични дела. Заради тоа, во Република Северна Македонија постои не само еден закон и една исниституција, денес можеме со гордост да констатираме дека во РСМ постои ситем. Од што се состои тој систем? Системот се состои од низа закони и подзаконски акти, од институции со соодветна улога и ингеренции и усогласени и контролирани финасиски исниституции како и соработка помеѓу сите овие чинители за успешен краен резултат.

Да тргнеме од системот на закони. Законската рамка во врска со перење пари и финансирање на тероризам за прв пат е направена во 2001 година со Законот за спречување на ерењето пари, а целосно уредена во 2008 година со донесување на Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање тероризам.

Законското санкционирање на перењето пари во Македонија започнало со донесувањето на Законот за спречување на перење на пари во 2001 година (Службен весник на Република Македонија, број 70/01), кој бил изгласан на 29 август, а стапил на сила на 13 септември 2001 година.

Но, поради одредени недостатоци и неусогласеноста на законот со меѓународната регулатива, по две години бил донесен Законот за спречуање на перење на пари и други приноси од казниво дело (Службен весник на Република Македонија, број 46/04), кој стапил во сила на 20 јули 2004 година.

На 10 јануари 2008 година бил донесен нов Закон за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам (Службен весник на Република Македонија, бр. 4/08), кој стапил на сила на 18 јануари 2008 година.

На 3 септември 2014 година бил донесен нов Закон за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам (Службен весник на Република Македонија, број 130/14) кој стапил на сила на 11 септември 2014 година. Со овој закон се утврдуваат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари, поврзаните казниви дела и финансирањето на тероризмот и се утврдува надлежноста на Управата за финансиско разузнавање.

На 26 јуни 2018 година бил донесен нов закон за сп]ечување на перењето пари и финансирањето на тероризмот (Службен весник на Република Македонија, број 120/18), со кој биле направени следниве промени во законското регулирање на оваа област:

- биле воведени нови дефиниции на бројни поими, како: терорист, терористички акт, терористичка организација, труст, група, високото раководство на субјектот, повремена трансакција, итн.
- се проширил опсегот на носителите на јавни функции кон кои се применуваат засилени мерки на анализа
- Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризмот добил надлежност да ги координира активностите за спроведување на националната проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот и да учествува во изработката на извештајот на проценката на овој ризик
- биле вовоедени дополниелни субјекти кои се задолжени да преземаат мерки против перењето пари и финансирањето на тероризмот, како: лица кои организираат аукции, приредувачи на игри на среќа, итн.
- обврските поврзани со идентификацијата на клиентите биле усогласени со четвртата директива на ЕУ и со стандардите на ФАТФ
- биле воведени решенија за засилување на капацитетот на финасиските институции за борба против перењето пари и финансирањето на тероризмот

- законските одредби во врска со вистинските сопственици биле усогласени со четвртата директива на ЕУ и бил воведен регистар на вистински сопственици како дел од Централниот регистар
- на правните лица им била наметната обврската за евиденција на нивните вистински сопственици
- максималниот износ за извршување на готовински плаќања бил намален од 15 на две илјади евра
- биле прецизирани надлежностите на Управата за финансиско разузнавање
- одредбите што се однесуваат на вработените во Управата за финансиско разузнавање биле усогласени со Законот за административни службеници и со Законот за вработените во јавниот сектор биле извршени промени во прекршочните одредби и казите

Најважната улога во процесот на спречување на перење пари и финансирање тероризам ја имаат субјектите – правни и физички лица кои имаат обврска да ги применуваат превентивните мерки за детекција и спречување на перење пари и финансирање тероризам, како и Управата за финансиско разузнавање која има за цел да го заштити финансискиот систем на Република Македонија.

На 28.12.2020 година, од страна на претседателот на Република Македонија и претседателот на Собранието на Република Македонија со указ беше прогласен Законт за изменување и дополнување на законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам, со кој се менува и дополнува Закнот за спречување перење пари и финансирање на тероризам („Службен весник на Република Македонија“ број 120/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија” број 275/19). Измената е направена со цел усогласување на одредбите од Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам со одредбите од Законот за прекршоци, Законот за централен регистар на население, Законот за електронско управување и електронски услуги и со Законот за електронски документи, електронска идентификација и доверливи услуги, а во согласност со меѓународните стандарди во кои се предвидени мерки за откривање и спречување перење пари и финансирање на тероризам – ФАТФ препораките и ЕУ Директивите.

Исто така, во ноември 2020 година беше најавена подготовка на нов предлог закон за спречување перење пари и финансирање на тероризам. Целта на предлог законот е усогласување со дополнетите меѓународни стандарди, односно со препораките на ФАТФ и усогласување со 5-та Директива на ЕУ за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари и финансирање на тероризам од 2018 година (2018/843 ЕЦ). Воедно, во овој закон предвидено е да се имплементираат и резултатите од Националната проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам спроведена заради идентификување, проценување, разбирање и намалување на ризикот поврзан со перење пари и финансирање на тероризам, која се ажурира најмалку на секои четири години.

Конечно, во Службен Весник на Република Северна Македонија број 151 од 4.7.2022 година објавен е Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам којшто Собранието го усвои на 71-вата седница одржана на 27 јуни 2022 година. Законот стапува на сила осмиот ден од денот на објавувањето односно со почеток од 12.07.2022 година. Овој закон е на сила во моментот на изготвување на овој труд.

Целта на законот е негово усогласување со одредбите од 5-та ЕУ Директива за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари и финансирање на тероризам од 2018 година (2018/843).

Законот, чие донесување се заснова на истите начела на кои се заснова и Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам (*) („Службен весник на Република Македонија” бр. 120/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 275/19 и 317/20).

Законот ги содржи следните решенија:

- се воведуваат нови дефиниции или се усогласуваат со новите позитивни прописи, а со кои се уредуваат одредени поими кои се употребуваат во законот (финансиски институции, технологија за дистрибуирани записи, виртуелни средства, услуги или активности поврзани со виртуелни средства, кореспондентски однос, пренос на виртуелни средства, високоризични земји, финаснирање на ширење на оружје за масовно уништување итн);

- опсегот на субјектите кои се задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам се редефинира, односно како нови субјекти се воведени: лицата кои тргуваат или дејствуваат као посредници во трговија со уметнички дела, вклучително уметнички галерии или аукциски куќи и давателите на услуги поврзани со виртуелни средства.

- обврските за субјектите кои се однесуваат на идентификација, се доведуваат во линија со 5-та ЕУ Директива и стандардите на ФАТФ; -за целите на идентификација на клиент

- физичко лице покрај употребата на оригинален и важечки документ за идентификација, се предвидува доколку е возможно употреба на редства за електронска идентификација издадени во рамки на регистрирана шема за електронска идентификација на високо ниво на сигурност согласно закон;

- се прецизираат и усогласуваат со 5-та ЕУ Директива одредбите кои се однесуваат на вистинските сопственици, како и дугите прашања поврзазни со Регистарот на вистински сопственици;

- одредбите кои ги дефинираат засилените мерки на анализа кои субјектите треба да ги применуваат кога постои висок ризик и средно-висок ризик од пе]ење пари или финансирање тероризам, како и случаите кога воспоставуваат прекугранични кореспондентски односи, кога лицето не е физички присутно за целите а идентификација, кога клентот е носител на јавна финкција, кога во деловниот однос или трансакција е вклучена високо ризична држава се прецизираат и усогласуваат со 5-та ЕУ Директива;

- се редефинира пристапот кон непрофитните организации, односно засилените мерки на анализа, субјектите ги применуваат кон непрофитните организации кои се утврдени согласно националната проценка на ризикот, како и според спроведената проценка на ризикот кон определена непрофитна организација;

- се поширува бројот на субјекти кои доставуваат извештаи до Управата, односно давателите на услуги поврзани со виртуелни средства ќе ја известуваат Управата за размена на виртуелни средства и фиат валути или пари во износ од 1.000 евра, како и извршителите за извршени продажби со усно јавно наддавање и договори за продажба со

непосредна спогодба со кои се стекнува право на сопственост на имот во вредност над 15.000 евра;

- се прецизираат надлежностите на Управата за финансиско разузнавање, како и одредбите за соработката на Управата со други надлежни органи и единици за финансиско разузнавање на други држави;

- дополнително, предложените решенија ги унапредуваат дигитализираните процеси за работа, како и размена на информации и податоци да се одвива по заштитен електронски пат или преку Националната платформа за интероперабилност;

- прекршочните одредби од овој предлог се во согласност со Законот за прекршоци и воведуваат одвратувачки, адекватни и пропорционални казни за непочитување на одредбите од овој закон и др.

Со донесување на законот до одреден степен се воспоставува регулација на крипто-сферата од аспектот на ризиците од перење пари и финансирање на тероризам како едни од значајните ризици поврзани со виртуелните односно крипто-средствата имајќи ги предвид нивните псевдо-анонимни односно целосно анонимни карактеристики со кои се овозможува одреден степен на анонимност на учесниците во трансакциите.

Законското решение ги дефинира поимите како „виртуелни средства“ кои се подведуваат под дефиницијата на „имот“, „даватели на услуги поврзани со виртуелни средства“, „паричници за виртуелни средства“, „криптомати“ и останати сродни термини од крипто-сферата.

Со законот се утврдуваат обврски за давателите на услуги поврзани со виртуелни средства за спреување перење пари и финансирање на тероризам, механизми за контрола при потенцијални злоупотреби со виртуелни односно крипто- средства, а ќе биде дозволено тргување виртуелни средства со готовина во износ до 500 евра во денарска портивредност согласно со стратегиите за намалување на сивата економија.

Дополнително, со предог законот се забранува давателите на услуги да тргуваат со целосно анонимни виртуелни средства познати како приватни виртуелни средства (анг.

privacy coins) како и да користат софтверски алатки за анонимизација и мешање на трансакциите со виртуелни средства.

Управата за финансиско разузнавање е надзорен орган над давателите на услуги поврзани со виртуелни средства од апсектите поврзани со спречување перење пари и финансирање на тероризам, па така секој давател на услуга е обврзан да ја извести Управата за финансиско разузнавање дека се занимава со оваа активност во рок од 30 дена од денот на донесувањето на подзаконските акти пропишани со овој закон. Давателите на услуги поврзани со виртуелни средства ќе имаат рок од 9 месеци од денот на влегувазаконњето во сила на истиот да се усогласат во целост со одредбите од овој закон.

3.2.1 Потребата за донеување на нов закон

Потребата за донесување на Законот, произлезе од потребата за негово усогласување со европското acquis односно законодавство во областа на борбата против организираниот криминал, односно одредбите од Директива 2018/843 за спречување на користење на финансискиот систем за целите на перење пари и финансирање на тероризам од 2018 година, а исто така ревидирани се препораките на ФАТФ и последно дополнети во октомври, 2020 година. Во Предлог-закнот се вградени и решенија во насока на надминување на ризиците идентификувани со Националната проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам усвоена во 2020 година.

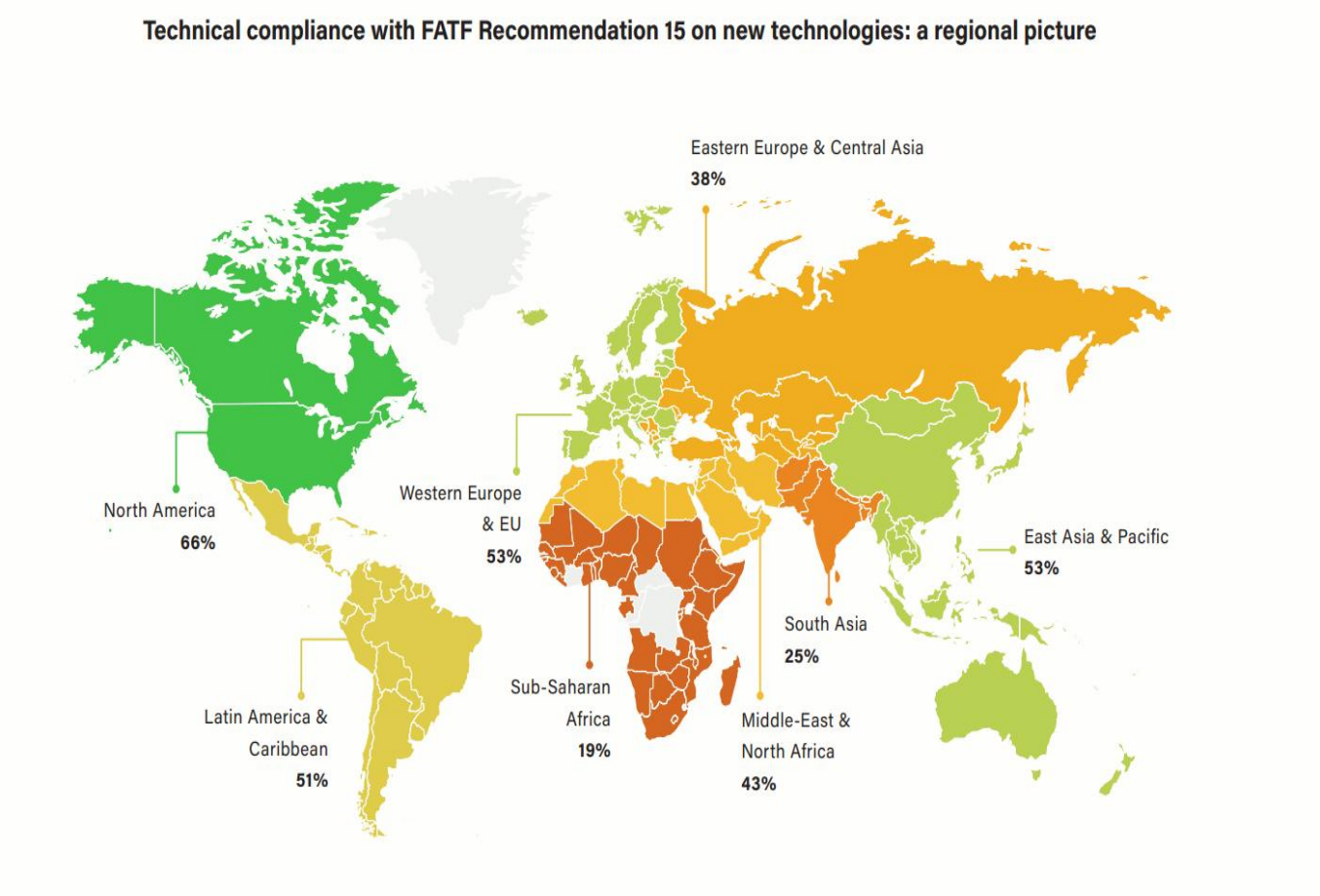
ПРЕПОРАКА 15 на FATF: НОВИ ТЕХНОЛОГИИ
„Земјите и финансиските институции треба да го идентификуваат и проценат перењето пари или тероризмот ризици за финансирање кои можат да произлезат во врска со: (а) развој на нови производи и нови деловни практики, вклучувајќи нови механизми за испорака и (б) употреба на нови или во развој технологии и за нови и за веќе постоечки производи. Во случај на финансиски институции, како проценката на ризикот треба да се изврши пред лансирањето на новите производи, деловните практики или употребата на нови

или технологии во развој. Тие треба да преземат соодветни мерки за управување и да ги ублажите тие ризици. За да управуваат и да ги ублажат ризиците кои произлегуваат од виртуелните средства, земјите треба да го обезбедат тоа давателите на услуги за виртуелни средства се регулирани за целите на СПП/CFT и се лиценцирани или регистрирани и предмет на ефективни системи за следење и обезбедување усогласеност со релевантните мерките наведени во препораките на ФАТФ“.

- ФАТФ. 2013–2023 година. Меѓународни стандарди за борба против перење пари и финансирање на тероризам

Други закони со кои е регулирано перењето пари се:

- Законот за полицијата,
- Законот за Банките
- Законот за Народната банка на Република Македонија
- Законот за девизно работење,
- Законот за брз трансфер на пари,
- Законот за спречување на корупцијата
- Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам 2021 - 2024
- Подзаконските акти донесени од страна на Советот на НБРСМ и други.

Technical compliance with FATF Recommendation 15 on new technologies: a regional picture
Eastern Europe & Central Asia
38%
North America
66%
Western Europe
& EU
53%
East Asia & Pacific
53%
South Asia
25%
Sub-Saharan
Africa
19%
Middle-East &
North Africa
43%
Latin America &
Caribbean
51%

3.3 Институции надлежни за спроведување и контрола на спроведувањето на законот

3.3.1 Управа за финансиско разузнување[14]

Управата за финансиско разузнавање функционира од март 2002 година како орган во состав на Министерството за финансии. Во текот на овие години, нашата институција го промени два пати својот назив, од Дирекција за спречување на перење пари во Управа за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, а потоа го добива и денешниот назив, Управа за финансиско разузнавање. Зајакнувајќи ги сопствените кадровски и технички капацитети, проширувајќи ги своите надлежности паралелно го зајакнавме и својот статус како орган со својство на правно лице.

Управата за финансиско разузнавање со своето членство во ЕГМОНТ Групата од 2004 година е рамноправен партнер на Единиците за финансиско разузнавање од светот. Информациите кои ги поседува, а се од интерес на другите држави, навремено и заштитено ги доставува, а информациите кои се од интерес ги побарува. Меѓународната и регионалната соработка, меѓусебната размена на податоци, размената на искуства на полето на превенција и детекција се важен фактор за изградба и воспоставување на ефикасен и функционален национален систем за спречување на перње пари и финанирање на тероризам.

За целите на зголемување на степенот на координација меѓу сите институции вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, Управата за финансиско разузнавање уште од 2005 година го иницираше формирањето, а потоа и организирањето на работата на Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам.

Надлежности на Управата за финансиско разузнавање

[14] За Управата : Управа за финансиско разузнавање (ufr.gov.mk)

Како и во другите држави во светот така и нашата институција функционира како единица за финансиско разузнавање, со основна надлежност да прибира, обработува и доставува податоци за целите на сречување на перење пари и финансирање на тероризам. Наши партнери во остварувањето на овие функции се субјектите од една страна и органите на прогонот од другата страна.

Субјектите имаат обврска да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, односно да реализираат една серија од сеопфатни мерки кои треба да придонесат во што поефикасно спроведување на обврската да се препознаат обидите за перење пари и финансирање на тероризам и за истото да ја информираат нашата институција.

Податоците примени од задолжените субјекти или органите на државата, Управата ги обработува, ги дополнува со податоци и информации од други извори, како од нашата така и од други држави, ги анализира и резултатите од своите анализи, во форма на извештај или известување ги доставува до Министерството за внатрешни работи, Управата за финансиска полиција и/или Јавното обвинителство.

Покрај овие функции Управата за финансиско разузнавање врши надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финанансирање на тероризам над сите субјекти, самостојно или во координација со органите на надзор.

3.3.2 Народна Банка на Република Северна Македонија

Народната банка на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст НБРСМ) врши надзор врз работењето банките, штедилниците, овластените менувачи и давателите на услуги на парични дознаки (брз трансфер на пари) и други финансиски институции кои даваат платежни услуги.

Основна цел на Народната банка при извршувањето на супервизорската функција е одржување на сигурен и стабилен банкарски систем и заштита на интересите на штедачите и другите кредитори кои имаат вложено сопствени средства во банките. Во извршувањето на својата супервизорска функција, Народната банка применува

низа супервизорски стандарди кои базираат на меѓународните станадарди и практики, воспоставени од страна на Базелскиот комитет за банкарска супервизија.

НБРСМ надзорот го врши врз основа на Законот за Народната банка на Република Македонија, Законот за Банките и подзаконските акти донесени од страна на Советот на НБРСМ.

Овие овластувања вклучуваат овластување за спроведување теренска супервизија за да се процени безбедноста, поставеноста и ризикот изложеност, усогласеност со прописите и внатрешните контроли и процедури за AML/CFT на гореспоменатите групи на субјекти. НБРСМ исто така издава и одзема лиценци на 37 банки и штедилници, овластува лица кои имаат клучни функции во нив и има регистрација воспоставени режими за даватели на услуги за брз трансфер на пари и менувачници.

Политиките на Народната банка бараат банките да усвојат три линии на одбранбен модел каде предната канцеларија ја сочинува првата линија, службеникот за AML/CFT („Овластено лице“) и Одделот е втор ред, а функцијата за внатрешна ревизија делува како трета линија. Функциите и задачите на соодветните позиции и одделенија, како и потребните вештини и експертиза се ревидирани од Народната банка преку нејзините супервизорски активности. Според националното законодавство, НБРСМ врши и банкарски работи за потребите на Владата на Република Северна Македонија и меѓународниот платен промет со отворање и водење сметки за владините институции.

3.3.3 Други институции надлежни за контрола на спроведување на законот

Управа за јавни приходи (УЈП) - Главниот мандат на УЈП е во врска со активностите поврзани со даноците, на административен или кој било друг вид, како што се спроведување на закони и прописи за даноци, регистрација на даночни обврзници, наплата и евиденција, следење и анализа на данокот приходи, следење и спроведување на меѓународни даночни договори, соработка со странски колеги и обезбедување меѓународна правна помош и, генерално, обезбедување на организацијата, развивање и функционирање на даночниот систем.

Согласно член 151.1(5) од Законот за СПП, исто така има надзорни надлежности за сперечувањето перење пари во однос на казина, даночни советници, недвижен имот агенти и заложници.

Агенцијата за супервизија на осигурување врши надзор врз друштвата за осигурување, осигурителните брокерски друштва, друштвата за застапување во осигурувањето, осигурителните брокери и застапниците во осигурувањето.

Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија врши надзор врз брокерските куќи, банки со дозвола за работа со хартии од вредност, лицата кои даваат услуги на инвестициски советници, друштвата за управување со отворени, затворени и приватни инвестициски фондови и на отворените, затворените и приватните инвестициски фондови.

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување врши надзор врз друштвата кои управуваат со доброволни пензиски фондови. Управата за јавни приходи врз приредувачите на игри на среќа, правните и физички лица кои ги вршат следниве услуги: посредување во промет со недвижности, давање совети од областа на даноците и правните лица кои вршат дејност на примање во залог на подвижни предмети и недвижности.

Агенцијата за пошти врши надзор врз Македонска пошта АД.

Царинска управа Царинската управа задолжително го евидентира секое внесување и изнесување на пари и физички преносливи средства за плаќање преку царинската линија на Република Северна Македонија, ако износот го надминува со закон или друг пропис дозволениот максимум. Царинската управа го пријавува до Управата внесувањето или изнесувањето на пари и физички преносливите средства за плаќање над 10.000 евра во денарска противвредност, најдоцна во рок од три работни дена од евидентирањето. Исто така задолжително во писмена форма го пријавува до Управата внесувањето или изнесувањето на пари и физички преносливи средства за плаќање без оглед на износот, секогаш кога постои основа за сомневање за перење пари или финансирање на тероризам.

Додека, посебно формираните **комисии при Нотарската комора на Република Северна Македонија и Адвокатската Комора на Република Северна Македонија** вршат надзор соодветно врз нотарите и врз адвокатите и адвокатските друштва.[15]

3.3.4 Субјекти во смисла на Законот за СППФТ

Во смисла на Законот за СППФТ, како субјекти се дефинираат лицата кои имаат обврска да ги преземаат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам и тоа:

1. **Финансиски институции** кои во смисла на законот се дефинирани како:

а) банки и штедилници основани со дозвола од гувернерот на Народната банка на Република Северна Македонија чија основна дејност е прибирање депозити и други повратни извори на средства од јавноста и одобрување на кредити во свое име и за своја сметка;

б) правни лица кои не се банки или штедилници кои вршат една или повеќе од следниве активности:

- кредитирање, вклучително и факторинг и финансирање на комерцијални трансакции,

- издавање и администрирање на платежни средства (парични картички, чекови, патнички чекови, меници),

- издавање на електронски пари,

- финансиски лизинг,

- менувачки работи,

- платежни услуги во земјата и странство, вклучувајќи положување и повлекување на готовина на платежна сметка, активности поврзани со отворање, водење/одржување и затворање на сметката, извршување на платежни трансакции,

[15] НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА БОРБА ПРОТИВ ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ 2021 - 2024

издавање на платни инструменти и/или прифаќање на платежни трансакции, парични дознаки (брз трансфер на пари) и услуги за иницирање на плаќања,

- издавање на платежни гаранции, авали и други форми на обезбедување,

- тргување со инструменти на пазарот на пари,

- тргување со девзни средства, што вклучува и тргување со благородни метали,

- тргување со хартии од вредност,

- тргување со финансиси деривати,

- управување со средства и портфолио на хартии од вредност за клиенти и/или инвестициско советување на клиенти,

- давање на услуги на чување на имот на инвестициски и пензиски фондови,

- купопродажба, гарантирање или пласман на емисија на хартии од вредност,

- чување на хартии од вредност за клиенти,

- советување на правни лица во врска со структурата на капиталот, деловната стратегија или други поврзани прашања или давање услуги поврзани со спојување или припојување на правни лица,

- посредување во склучување договори за кредити и заеми и

- обработка и анализа на информации за кредитна способност на правни лица;

в) правни и физички лица кои вршат работи на осигурување, застапување и/или посредување во осигурување на живот со штедна и/или инвестициска компонента и други поврзани осигурувања со штедна и/или инвестициска компонента;

г) друштва за управување со приватни инвестициски фондови и приватни фондови;

д) друштва за управување со отворени инвестициски фондови и затворени инвестициски фондови;

ѓ) друштва за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови;

е) филијали на странски финансиски институции од потточките а), б), в), г), д) и ѓ) од оваа точка во Република Северна Македонија;

ж) АД Пошта на Северна Македонија во делот на работењето кој се однесува на поштенски парични упатници;

з) и други правни или физички лица кои согласно со закон извршуваат една или повеќе активности во врска со одобрување кредити, издавање на електронски пари, издавање и администрирање на кредитни картички, финансиски лизинг, факторинг, форфетинг, давање на услуги на инвестициски советник, посредување при микроплаќање, чуваат или администрираат/дистрибуираат готовина и други финансиски активности утврдени со закон.

2. Правни и физички лица кои како деловна или професионална активност ги вршат следниве услуги:

а) посредување во промет на недвижности, вклучително и/или посредување при склучување на договори за закуп на недвижен имот само кога вредноста на месечниот закуп изнесува 10.000 евра или повеќе во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија;

б) ревизорски и сметководствени услуги;

в) давање совети од областа на даноците или која било форма на помош, поддршка или совет, директно или преку друго лице во областа на даноците;

г) давање на услуги како инвестициски советник и

д) давање на услуги за организирање и спровдување на аукции;

3. Нотари, адвокати и адвокатски друштва кои вршат јавно овластување согласно со закон;
4. Приредувачи на игри на среќа кои согласно со закон приредуваат игри на среќа во Република Северна Македонија;
5. Даватели на услуги на трустови или правни лица;
6. Централен депозитар за хартии од вредност;

7. Правни лица кои вршат дејност на примање во залог на подвижни предмети и недвижности (заложувалници);
8. Лица кои тргуваат или дејствуваат како посредници во трговија со уметнички дела, вклучително кога активноста ја вршат уметнички галерии или аукциски куќи, а каде вредноста на поединечната трасакција или неколку поврзани трансакции изнесува 10.000 евра во денарска противвредност или повеќе според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија;
9. Лица кои складираат, тргуваат или кои дејствуваат како посредници во трговија со уметнички дела, кога активноста се одвива во слободни зони и каде вредноста на поединечната трансакција или неколку поврзани трансакции изнесува 10.000 евра во денарска противвредност или повеќе според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија и
10. Даватели на услуги поврзани со виртуелни средства

Законот предвидува и исклучоци од оваа класификација и тоа субјекти чии што годишен обрт е недоволно глем за да предизвика значителна закана за системот на спречување перење пари.

3.3.5 Мерки и дејствија за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам

Мерки и дејствија за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам, кои треба да ги преземаат субјектите врз основа на Законот се:

- **Изготвување на проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам и нејзино редовно ажурирање**

Важноста на проценката на ризикот од СПП е непроценлова за целокупниот систем. Таа служи како основа за силна програма за усогласеност со СПП, овозможувајќи им на финансиките институции и организации да ги идентификуваат, проценат и ублажат ризиците поврзани со активностите за перење пари и финансирање тероризам.

Со спроведување на темелна проценка на ризикот, институциите можат да добијат јасно разбирање за нивните ранливости, да развијат соодветни внатрешни контроли и да имплементираат стратегии за ублажување на ризикот.

Пристапот заснован на ризик кон СПП е проактивен и насочен пристап кој распределува ресурси врз основа на нивото на изложеност на ризик. Овој пристап им овозможува на институциите да ги фокусираат своите напори и ресурси на области кои претставуваат најголем ризик, обезбедувајќи поефикасна употреба на ресурсите и поефикасна стратегија за ублажување на ризикот.

Со усвојување на пристап заснован на ризик, институциите можат да ги идентификуваат и да им дадат приоритет на клиентите, трансакциите и географските региони со најголем ризик, овозможувајќи им да имплементираат соодветни внатрешни контроли и системи за следење. Покрај тоа, пристапот заснован на ризик им овозможува на институциите да ја приспособат својата програма за усогласеност со СПП на нивниот специфичен профил на ризик, обезбедувајќи дека се потребни мерки за ефикасно справување со идентификуваните ризици. Овој пристап не само што ја подобрува способноста на институцијата да открие и спречи активности за перење пари и финансирање тероризам, туку помага и да се одржи усогласеноста со регулативата. Разбирањето на важноста на проценката на ризикот за СПП, препознавањето на ограничувањата на традиционалните методи и прифаќањето на пристапот заснован на ризик се клучни чекори за институциите кои сакаат ефикасно да се борат против прењето пари и финансирањето на тероризмот.

Со користење на технологијата, усвојување динамичен пристап и распределба на ресурси врз основа на изложеност на ризик, институциите можат да ги подобрат своите напори за усогласеност со ЗСППФТ и да придонесат за побезбеден финансиски систем.

- Воведување и примена на програми за ефикасно намалување и управување со идентификуваниот ризик од перење пари и финансирање на тероризам

Во пракса, програмата за усогласеност со СПП треба да обезбеди дека институцијата е способна да открие сомнителни активности поврзани со перење пари,

вклучително даночно затајување, измама и финансирање тероризам и да ги пријави до соодветните органи.

Програмата за усогласеност со СПП треба да се фокусира не само на ефективноста на внатрешните системи и контроли развиени за откривање на перење пари, туку и на ризикот од активностите на клиентите и клиентите со кои институцијата соработува. Програма за СПП треба да биде изградена врз силна основа на разбирање на регулативата и надгледувана од персонал кој е доволно искусен познавач за да создаде клима на усогласеност на секое ниво на организацијата.

Кога се развива програма за усогласеност со СПП, на повисокото раководство паѓа одговорноста да креира збир на политики и процедури кои работат во функција на уникатните потреби на организацијата. Иако различни фактори можат да влијаат на големината и обликот на програмата, таа генерално треба да биде изградена околу збир на клучни критериуми специфични за дејноста и активностите на организацијата.

Согласно Законот, програмата за СПП мора да содржи:

- цели, обем и начин на работа на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на субјектот,
- организациска структура на субјектот, позиција на овластеното лице и неговиот заменик во организациската структура,
- податоци за овластеното лице и неговиот заменик,
- овластувања и одговорности на овластеното лице и неговиот заменик,
- овластувања и одговорности на сите вработени во субјектот кои учествуваат во спроведувањето на одредбите на овој закон и подзаконските акти донесени врз негова основа,
- заклучоци од спроведената проценка на ризик и начин на управување со ризик од перење пари и финансирање на тероризам,
- мерки на анализа на клиентот и прифатливост на клиенти,
- начин на препознавање на невообичаени трансакции и трансакции на сомневање за перење пари и финансирање на тероризам,
- начин на воспоставување на внатрешен механизам за навремено и соодветно известување,

- начин на чување на податоците и документите, - начин на доставување на извештаи до Управата,
- план за постојана обука на вработените во субјектот од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам која обезбедува реализација на најмалку две обуки во текот на годината,
- процедура и план на вршење на внатрешна контрола на спроведување на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам соодветни на големината и видот на субјектот и
- скрининг процедури при вработување и за вработените со цел да се обезбедат високи стандарди за спречување перење пари и финансирање на тероризам.

Субјектите кои имаат обврска за формирање на посебен оддел согласно со овој закон, покрај горенаведените елементи, програмата треба да содржи и елементи за независна ревизорска функција за тестирање на целокупниот внатрешен систем за спрчување перење пари и финансирање на тероризам во зависност од големината и природата на дејноста на субјектот.

Високото раководство на субјектот е должно да ја донесе програмата, редовно да ја следи и оценува нејзината соодветност, усогласеност и ефикасност и доколку е потребно, да ги засили мерките кои ги презема субјектот.

- анализа на клиентите

Правилото „Запознај го твојот клиент“ (KYC) е барање за оние во финансискиот сектор кои се занимаваат со клиенти за време на отворањето и тековното одржување на сметките. Се спроведува на почетокот на врската клиент-институција за да се воспостави суштинскиот личен профил на секој клиент пред да се направат какви било финансиски препораки. Клиентот е свесен и за потребата да се почитуваат сите закони, регулативи и правила на финансискиот сектор.

Барања за KYC се финансиските институции да добијат четири идентификациски информации за клиентот, вклучувајќи име, датум на раѓање, адреса и идентификациски број.

По добивањето на овие информации се прави CDD (client due diligence) кој што претставува процес во кој се собираат сите документи на клиентот за да се потврди нивниот идентитет и да се процени нивниот профил на ризик за евентуална сомнителна активност на сметката.

KYC во банкарскиот сектор бара од банкарите да ги идентификуваат своите клиенти, вистинските сопственици на бизниси и природата и целта на односите со клиентите.

Банките исто така мора да ги прегледаат сметките на клиентите за сомнителни и незаконски активности и да одржуваат и да обезбедат точност на сметките на клиентите.

Сопствениците на сметките генерално мора да обезбедат лична карта издадена од владата како доказ за идентитетот. Некои институции бараат две форми на идентификација, како што се возачка дозвола, извод од матична книга на родени, картичка за социјално осигурување или пасош. Покрај потврдувањето на идентитетот, адресата мора да биде потврдена. Ова може да се направи со доказ за лична карта или со придружен документ со кој се потврдува адресата на клиентот.

Во кратки црти - Запознајте го вашиот клиент (KYC) е збир на стандарди и барања што компаниите за инвестиции и финансиски услуги ги користат за да го потврдат идентитетот на нивните клиенти и сите поврзани ризици со односот со клиентите. KYC бара од клиентите да обезбедат профил за лична идентификација, а KYC гарантира дека инвестициските советници се свесни за толеранцијата на ризик и финансиската состојба на нивниот клиент.

Законот разликува различни нивоа на анализа на клиентот и тоа:

– Поедноставена анализа на клиентот

Субјектите можат да применат поедноставени мерки за анализа на клиентот, кога утврдиле дека постои низок ризик од перење пари и/или финансирање на тероризам.

При одлучувањето за примена на поедноставени мерки за анализа на клиентот, субјектите се должни да ги земат предвид и резултатите од националната проценка на ризикот.

Мерки на поедноставена анализа на клиентот може да бидат:

- потврдување на идентитетот на клиентот или вистинскиот сопственик по воспоставувањето на деловниот однос,
- намалување на зачестеноста на ажурирањето на документите и податоците за клиентите и/или
- намалување на степенот на следење на деловниот однос и трансакциите на клиентот.

Субјектите се должни да обезбедат соодветна документација врз основа на која ќе може да се потврди дека е дозволена примена на поедноставена анализа на клиентот и дека мерките на поедноставена анализа на клиентот се соодветни на ризикот, како и да ја направат достапна таа документација на органите на надзор

Поедноставената анализа на клиентот не е дозволена кога во однос на клиентот, трансакцијата, деловниот однос или имотот постои сомневање за перење пари или финансирање на тероризам, се применуваат специфични сценарија на висок ризик од перење пари или финансирање на тероризам или во случаите на сложени и невообичаени трансакции.

– Засилена анализа на клиентот

Во случаите кога постои висок ризик и средно-висок ризик од перење пари или финансирање тероризам, утврден во согласност со закон или врз основа на национална проценка на ризик од овој закин или во случај на сомневање за перење пари и/или финансирање тероризам, субјектот е должен да ги преземе сите мерки за засилена анализа на клиентот за соодветно управување со ризик и тоа:

- обезбедување дополнителни податоци за клиентот и вистинскиот/те сопственик/ци,
- зачестено ажурирање на документи и податоци за клиентот,
- обезбедување дополнителни податоци за природата на деловните односи и трансакциите на клиентот,
- обезбедување дополнителни податоци за изворот на средства и изворот на богатството на клиентот,

- обезбедување информации за причината за планираните или извршени трансакции,
- обезбедување одобрение од високото раководство за воспоставување на нови или продолжување на деловните односи и
- засилено следење на деловните односи.

Спроведувањето на мерките на засилена анализа субјектот е должен да ги документира и да ја направи достапна таа документација на органите на надзор.

– Постојано следење на деловниот однос

Субјектот е должен внимателно да ги следи деловните активности и трансакциите кои се вршат во рамки на деловниот однос со клиентот, со цел да се потврди дека истите се во согласност со целта и намерата на деловниот однос, ризичниот профил на клиентот, неговата финансиска состојба и неговите извори на финансирање.

Субјектот е должен да врши редовна проверка и ажурирање на документите и податоците за клиентите, вистинските сопственици и ризичниот профил на клиентите со кои има воспоставено деловен однос. Исто така е должен да обезбеди дека обемот и зачестеноста на спроведувањето на мерките се во согласност со анализата и проценката на ризикот и дека истите се усогласени со ризикот од перење пари и финансирање на тероризам на кои субјектот е изложен во текот на извршување на определена деловна активност или трансакција, односно во рамки на деловниот однос со клиентот.

Законот особено обрнува внимание на анализа на клиенти ки не се физички присутни во моментот на воспоставување на деловниот однос, на клиенти кои се носители на јавни функции, клиенти кои имаат релација (седиште, резидентен однос, живеалиште и/или сметка) со високоризични земји, клиенти кои се непрофитни организации и даватели на услуги со виртуелни средства.

Давателите на услуги поврзани со виртуелни средства кога вршат трансакција поврзана со виртуелни средства во смисла на овој закон, покрај мерките утврдени во членот 15 од Законот, се должни да го утврдат идентитетот на клиентот согласно со членот 17 истиот, пред секоја повремена трансакција со виртуелни средства.

Давателот на услуги поврзани со виртуелни средства во рамки на спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување перење пари и финансирање тероризам, покрај мерките од членот 15 од Законот е должен да обезбеди и чува податоци за хостираниот или нехостираниот електронски паричник, односно адреси за виртуелни средства кој ги користи или користел клиентот за извршување на трансакција поврзана со виртуелни средства, како и да преземе мерки со кои ќе утврди дали клиентот користи повеќе паричници, односно адреси за виртуелни средства.

Давателите на услуги поврзани со виртуелни средства се должни податоците за клиентот да ги забележуваат по хронолошки редослед во нумериран регистар потпишан од овластеното лице или друго лице со овластување да го потпишува регистарот дадено од раководно лице согласно со интерните акти на субјектите.

Во сите типови на анализа што законот бара да се спроведат, клучно за анализата на правните лица претставува утврдувањерто на таканаречените вистински сопственици.

Што е вистински сопственик?

Правните лица и правните аранжмани - како трговски друштва, трустови или партнерства - вршат најразлични деловни активности, како и активности поврзани со управување со капитал и имот. Покрај суштинската и легитимна улога што ја играат овие правни лица, правни аранжмани и другите облици на организирање и деловно поврзување во стопанството, праксата укажува на тоа дека тие може да се злоупотребат за нелегални цели, меѓу кои и перење пари, финансирање тероризам, како и други облици на нелегални активности. Секоја структура или аранжман која овозможува анонимност ја поткопува ефективноста на мерките за СПП/ФТ.

Едно лице може да се затскрие зад структура (на пр. корпорација, трговско друштво, труст, фондација) формирана во негов интерес со следните цели:

- оттргнување на сомнежот за потеклото на средствата;
- лична корист од приходите кои потекнуваат од криминална активност;

– насочување на приходите кои потекнуваат од криминална активност за извршување на криминални активности.

Во некои случаи, правните лица, правните аранжмани и другите облици на организирање и деловно поврзување може да бидат поставени во сопственичка структура создадена за да го затскрие вистинскиот сопственик зад т.н „синџир на сопственост“. Доколку субјектите задолжени согласно ЗСППФТ не го утврдат вистинскиот/те сопственик/ци и не го/и потврдат идентитетот на истите според степенот на ризик, превентивната цел на мерките за анализа на клиентот ќе биде во голема мерка неефикасна и ќе го изложи субјектот на висок ризик од аспект на негова злоупотреба за целите на перење пари и/или финансирање тероризам.

Затоа, од исклучителна важност е субјектите во сите случаи да ги идентификуваат физичките лица кои се вистински сопственици. Субјектот треба да ги земе предвид информациите за вистинскиот сопственик на клиентот при проценката на нивото на ризик од ПП/ФТ паралелно со релацијата која ја има со клиентот. При одредувањето дали треба да се пристапи кон примена на засилени мерки за анализа на клиентот, како релевантен фактор за ризик треба да биде вклучена проценката на ризикот на вистинскиот сопственик.

Разликување на сопственост од контрола

Задолжените субјекти согласно ЗСППФТ треба да бидат свесни за потребата да се утврди не само „очигледниот“ вистински сопственик/ци врз правното лице претставено преку акциите/уделите, туку и можноста друго лице/а да имаат ефективна контрола врз истото. Таквата контрола може да се утврди на различни начини, на пример преку договори помеѓу акционерите како и доминантното влијание или моќ за назначување лица на високи управни функции.

Доколку клиентот самостојно не пријави, за задолжениот субјект тоа може да претставува дополнителен предизвик и во тие случаи субјектот треба да преземе дополнителни мерки на анализа - да бара од клиентот доставување дополнителна документација со која се потврдува управувачката структура и ефективното (фактичкото) управување и контрола за да утврди со сигурност дека тие информации се доследни на првичните информации за профилот кои се обезбедени од страна на клиентот.

Постојаното следење односно ажурирање на евентуалните промени во овластувањата или овластениот потписник, како и на извршените трансакции може исто така да биде корисно за задолжениот субјект да утврди дали трети лица имаат ефективна и реална контрола врз правното лице.

Освен идентификување на вистинските сопственици на клиентите со кои воспоставиле деловен однос, задолжените субјекти исто така треба да го утврдат вистинскиот сопственик на учесниците во трансакциите. Особено е важно задолжениот субјект да има воспоставени процедури за мониторинг што ефикасно се спроведуваат за да се идентификуваат евентуалните вистински сопственици на учесник во трансакција која може да подлежи, согласно Резолуциите на Советот за безбедност на ОН, за таргетираните финансиски санкции или како влез во опсегот на меѓународните мерки за борба против финансирање на оружје за масовно уништување. Затоа, освен проверка на имињата на клиентите во Листите за санкции кои што се објавени (меѓународни и домашни), задолжените субјекти треба рутински да ги проверуваат имињата на вистинските сопственици.

Во Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам се дефинира што претставува поимот „вистински сопственик“:

Вистински сопственик е секое физичко лице (лица) кое е краен сопственик на клиенот или го контролира клиентот и/или физичко лице (лица) во чие име и за чија сметка се извршува трансакција. Поимот вклучува и физичко лице (лица) кое врши крајна и ефективна контрола над правно лице или странски правен аранжман.

Во Законот за спречување перење пари и финансирање на тероризам се дефинира и поимот „вистински сопственик на правно лице“. Според оваа дефиниција, вистински сопственик на правно лице е:

- Физичко лице (лица) кое е сопственик на правното лице или го контролира правното лице преку директна сопственост на доволен процент на удели, акции, вклучително и акции на доносител или право на глас или други права во правното лице;

- Физичко лице (лица) кое го контролира правното лице преку индиректна сопственост на доволен процент на удели, акции, вклучително и акции на доносител или право на глас или други права во правното лице или
- Физичко лице (лица) кое на друг начин остварува контрола на правното лице.

Индикатор на директна сопственост е сопственоста на над 25% од уделите, правата на глас или други права во правното лице или сопственоста на 25% плус една акција.

Индикатор на индиректна сопственост е сопственоста или контролата на физичко лице (лица) над едно или повеќе правни лица кои поединечно или заедно имаат над 25% од уделите или 25% плус една акција.

- известување и доставување на податоци, информации и документација до Управата согласно со одредбите од Законот и подзаконските акти донесени врз негова основа

Известувањето се однесува на процесот со кој финансиските институции пријавуваат сомнителни активности кои би можеле да укажат на перење пари или измамнички однесувања. Според прописите за СПП, од овие институции се бара да поднесат Извештаи за сомнителна трансакција (STR) кога се сомневаат во такви активности.

Овие извештаи се доставуваат до регулаторни тела како Управата за финансиско разузнавање и НБРСМ. Процесот на известување за СПП често го надгледуваат службениците за усогласеност со СПП. Тие се одговорни за креирање и спроведување на програми за усогласеност со СПП, известување за сомнителни трансакции и следење на прописите за СПП. Субјектите кои нема да ги исполнат овие обврски може да се соочат со високи административни кази од регулаторите. Известувањето за СПП игра значајна улога во глобалната борба против финансискиот криминал. Тоа помага да се идентификуваат и пријавуваат потенцијално сомнителни трансакции, помагајќи им на властите во откривањето и спречувањето на активностите за перење пари низ целиот свет.

Согласно законот субјектите се должни собраните податоци, информации и документи, да ги достават до Управата во случај на готовинска трансакција во износ од

15.000 евра во денарска противвредност според средниот курс на Народната банка на Република Северна Македонија или повеќе без оглед дали станува збор за една трансакција или повеќе очигледно поврзани трансакции.

Субјектите собраните податоци, информации и документи за извршените трансакции се должни да ги достават до Управата најдоцна во рок од три работни дена од извршената трансакција во форма на извештај.

Субјектите се должни собраните податоци, информации и документи да ги достават до Управата, кога:

1) знаат, се сомневаат или имаат основи за сомневање дека со трансакциите, било или е извршено перење пари и/или финансирање на тероризам или е направен обид или се прави обид за перење пари и/или за финансирање на тероризам, без оглед на износот на трансакцијата;

2) знаат, се сомневаат или имаат основи за сомневање дека имотот претставува принос од казниво дело или

3) знаат, се сомневаат или имаат основи за сомневање дека имотот е поврзан со финасирање на терористички акт, терористичка организација или терорист или лице кое финансира тероризам или финансирање на оружје за масовно уништување.

Доколку субјектот основите на сомневања ги сознал пред извршување на трансакцијата, е должен веднаш да ја извести Управата и да ја задржи трансакцијата најдолго до два часа од известувањето до Управата. Доколку субјектот основите на сомневања ги сознал во текот на извршување на трансакцијата, е должен веднаш да ја извести Управата и да ја задржи трансакцијата најдолго четири часа од известувањето до Управата. Субјектот е должен да достави точни податоци, информации и документи до Управата во форма на извештај најдоцна во рок од 24 часа од кога ги сознал основите на сомневање. Доколку доставените податоци се недоволни, Управата може да побара дополнителни информации, податоци и документација од субјектот.

Извештаите до Управата се доставуваат по заштитен електронски пат. Доколку ваквиот начин на доставување е оневозможен од технички причини, субјектите

извештаите ги доставуваат во писмена форма. Известувањата дадени на Управата по телефон треба да бидат потврдени најдоцна во рок од 24 часа. Управата не смее да го открие идентитетот на вработениот во субјектот кој го доставува извештајот.

- чување, заштита и водење евиденција на податоци

Водењето евиденција во контекст на СПП вклучува водење детална евиденција за сите трансакции и информации поврзани со клиентите со кои се справуваат финансиските институции и другите обврзани субјекти.

Чувањето се однесува на периодот во кој овие записи мора да се чуваат пред да бидат законски отстранети. Обврзани субјекти според овие прописи вклучуваат финансиски институции како банки, агенти за недвижности, ревизори, сметководители, правни професионалци и сите други професионалци вклучени во трансакции кои потенцијално би можеле да се користат за перење пари или финансирање тероризам.

Зошто е важно чувањето и чувањето евиденции? Примарната цел е спречување, откривање и истражување на перење пари и финансирање тероризам. Одржувањето детална евиденција обезбедува транспарентност во финансиските трансакции и помага при идентификување на сомнителни активности. Исто така, помага во проверката на профилите на клиентите и нивната историја на трансакции со текот на времето.

Кои специфични записи мора да се чуваат?

Информации за длабинска анализа на клиентите (CDD), вклучувајќи копии од документи кои се користат за проверка на идентитетот на клиентите. Евиденција и докази за трансакциите, со посебен акцент на оригиналните документи или копии кои се прифатливи во судските постапки. Евиденција поврзана со централизирани механизми за идентификување на имателите на банкарски и платежни сметки, вистинските сопственици и лицата кои дејствуваат во нивно име. Понатаму, детали за тансакции, вклучувајќи доказ за трансакциски документи.

Периодот на чување согласно Законот е десет години по завршувањето на деловниот однос или датумот на повремена трансакција.

Субјектите се должни податоците, да ги чуваат, на начинот на кој ги доставиле до Управата, десет години од денот на доставувањето. По истекот на овој рок, субјектите се должни да ги избришат личните податоци на клиентот.

Финансиските институции и давателите на услуги поврзани со виртуелни средства се должни да ги чуваат податоците за плаќачот, односно нарачателот и примачот на безготовинскиот пренос на парични средства или пренос на виртуелни средства, десет години од извршениот пренос.

Регистарот на давателите на услуги поврзани со виртуелни средства задолжително се чува десет години од последниот заведен податок. Субјектите се должни да чуваат копии од документацијата од извршената внатрешна контрола, десет години од денот на извршената внатрешна контрола.

Во случај на престанок на постоењето на субјетот, обврската за чување на податоците во определенит рок се пренесува врз правните наследници на субјектот. Ако нема правни наследници на правното лице, обврската за чување на податоците се пренесува врз неговите основачи.

Субјектите се должни документите да ги стават на располагање по барање на органите на надзор. По барање на Управата субјектите се должни да ги чуваат податоците подолго од десет години.

- именување на овластено лице и негов заменик и/или формирање на оддел за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

Со цел да се надгледуваат внатрешните политики за спречување на перење пари и да останат во согласност со важните регулативи, банките, кредитните институции и слични финансиски институции треба да назначат овластено лице и негов заменик и/или формирање на оддел за спречување на перење пари и финансирање на тероризам.

Иако сите вработени треба да бидат свесни за политиката за СПП на нивната компанија, Овластеното лице е одговорно за нејзиното спроведување на институционално ниво. Примарниот професионален фокус на Овластеното лице е на внатрешните системи и контроли што ги поставува нивната институција за да помогне во откривањето, следењето

и известувањето за активностите за перење пари до властите. Неговата функција е да се осигура дека соодветната институција не е изложена на криминален ризик и ненамерно не го олеснува финансискиот криминал.

Согласно Законот, овластеното лице и лицата вработени во Одделот за СПП треба да:

а) не се осудувани за кривични дела против имотот, кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството, кривични дела против службената должност, кривични дела против јавниот ред и кривични дела против човечноста и меѓународното право и други;

б) имаат најмалку средно образование, соодветно стручно знаење и искуство за извршување на задачите од областа на спречување наперење пари и финансирање на тероризам и

в) имаат добро познавање на деловната активност и работните процеси на субјектот.

Раководителите на одделите и овластените лица на давателите на услуги на парични дознаки (брз трансфер на пари) треба да ги исполнуваат следниве услови:

а) не се осудувани за кривични дела против имотот, кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството, кривични дела против службената должност, кивични дела против јавниот ред и кривични дела против човечноста и меѓународното право и други;

б) имаат високо образование, соодветно стручно знаење и искуство за извршување на задачите од областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам и

в) имаат добро познавање на деловната активност и работните процеси на субјектот.

- спроведување на внатрешна контрола

Субјектите се должни да вршат внатрешна контрола над спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам

најмалку еднаш годишно во тековната година за претходната година и да изготват документација за констатираните наоди од спроведената внатрешна контрола.

Внатрешна контрола над спроведувањето на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам ја формираат основата на сите сеопфатни програми за усогласеност, делувајќи како бедем против активностите за перење пари и финансирање тероризам. Овие суштински мерки, имплементирани од финансиски институции и други организации, имаат за цел да спречат перење пари и да се усогласат со регулаторните барања, како што се проценка на ризикот, должно внимание на клиентите и следење на трансакциите.

Овие контроли во суштина се збир на процедури кои се дизајнирани да ја откријат и спречат нелегалната практика на генерирање приход преку недозволени активности. Тие се заштитните мерки кои обезбедуваат интегритет и транспарентност на нашиот финансиски систем. Со спроведување на овие контроли, организациите можат ефективно да управуваат со нивната изложеност на ризик и да се заштитат од финансиската и репутационата штета поврзана со перење пари. Внатрешна контрола над спроведувањето на мерките и дејствијата за спречувањена перење пари и финансирање на тероризам не се само регулаторно барање, туку неопходна алатка за секоја организација која сака да го задржи својот интегритет, да ја заштити својата репутација и да ја обезбеди безбедноста и здравоста на глобалниот финансиски систем.

Банките се должни да имплементираат и редовно надоградуваат софтвер за автоматска обработка на податоците согласно со карактеристиките на софтверот за автоматска обработка на податоците кои треба да ги исполнуваат прописите за заштита на лични податоци.

3.3.6 Надзор

Постојаниот мониторинг врз субјектите се состои од анализа на податоците, информации и документација со кои располага Управата како и анализи на добиени

податоци, информации и документација врз основа на претходно доставени барања до субјектите врз кои надзор врши Управата.

Субјектите се должни до Управата да ги достават бараните податоци, информации и документација во рок определен од страна на Управата од денот на доставувањето на барањето. Субјектите се должни бараните податоци, информации и документација да ги достават до Управата по заштитен електронски пат. Директорот на Управата утврдува методологија за вршење на постојаниот мониторинг врз субјектите.

Покрај постојаниот надзор, законот пропишува и теренски надзор. Теренскиот надзор се спроведува врз основа на годишната програма за вршење надзор. Директорот на Управата издава писмен налог за вршење надзор врз основа на годишната програма. По исклучок, директорот може да издаде и писмен налог за вршење на теренски надзор и врз субјекти коишто не се предвидени согласно со годишната програма за вршење надзор. Теренскиот надзор започнува со доставување на налогот за надзор до субјектот, односно одговорно лице во субјектот или претставник на субјектот.

Доколку настанат објективни причини поврзани со акт на виша сила со кои не е можно ефективно и ефикасно спроведување на надзорот на начин и рокови опишани со овој закон, финансискиот разузнавач со заклучок ја запира постапката за надзор се до моментот на отстранување на причините поради кои постапката е принудно запрена.

При вршење на надзорот кој го спроведува Управата, финансискиот разузнавач заради отстранување на утврдените неправилности или прекршоци, има право и обврска на субјектот:

1) да му започне постапка за спроведување на корективни мерки;
2) да му предложи постапка за порамнување со издавање на прекршочен платен налог или
3) да му поднесе барање за поведување на прекршочна постапка или да поведе друга соодветна постапка.

При одлучување за мерките што ќе ги преземаат, финансиските разузнавачи се раководат од:

1) видот и сериозноста на незаконитоста и/или неправилноста;
2) влијанието или потенцијалното влијание на мерката врз субјекот;
3) дали пропуштањето на должните дејствија, односно неправилноста била намерна и/или се повторува;
4) околностите под коишто е сторен прекшокот како и подготвеноста на субјектот за отстранување на констатираните незаконитости и неправилности и
5) други околности под кои е сторен прекршокот, односно неправилноста.

Финансиските разузнавачи кои вршат надзор започнуваат постапка за корективни мерки при утврдени неправилности во работењето на субјектот кои немаат одлики и елементи на прершоците опишани во законот, но претставуваат несоодветно или нецелосно спроведување на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и/или финансирање на тероризам кои може да влијаат на изложеноста на субјектот на ризикот од перење пари и финанирање на тероризам.

Финансиските разузнавачи кои вршат надзор можат на субјектот да му издадат записник со препорака/и за отстранување на констатираните недостатоци со рокови за постапување. Во рок од десет дена од истекот на роковите, субјектот е должен до Управата да достави извештај за преземените активности и документиран доказ дека постапил согласно со мерките. Доколку не се постапи по препораките и корективните мерки, субјектите се подложни на казни согласно законот.

3.4 Национална проценка на ризикот од перење пари, финансирање на тероризам, финансирање на оружје за масовно уништување и други поврзани ризици

Согласно член 3 од Законот за СППФТ Република Северна Македонија спроведува Национална проценка на ризикот заради идентификување, проценување, разбирање и

намалување на ризикот поврзан со перење пари, финансирање на тероризам, финансирање на оружје за масовно уништување и други поврзани ризици, како и врши нејзино ажурирање најмалку на секои четири години.

Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам е надлежен за координирање на активностите за спроведување на националната проценка на ризикот во Република Северна Македонија и изготвување извештај за национална проценка на ризикот. Извештајот за национална проценка на ризикот, го усвојува Владата на Република Северна Македонија. Извештајот, како и сите измени и дополнувања на извештајот се објавуваат на веб- страницата на Управата.

Наодите од извештајот за национална проценка на ризикот се користат за:

- дефинирање и примена на мерки и дејствија за спречување перење пари, финансирање на тероризам, финансирање на ширење оружје за масовно уништување и други поврзани ризици согласно со утврдениот ризик,
- идентификување на недостатоци на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам и мерки за нивно надминување,
- подобрување на националната регулатива и систем за спречување на перење пари и финансирање на тероризам,
- идентификување на сектори или активности со помал или поголем ризик од перење пари и финансирање на тероризам,
- идентификување на сектори или активности во однос на кои субјектите се должни да преземаат засилени мерки на анализа и по потреба утврдување на други мерки кои субјектите се должни да ги преземаат,
- дефинирање на приоритети и алокација на ресурсите со цел спречување на перење пари, финнсирање на тероризам и финансирање на ширење оружје за масовно уништување,
- подготовка и донесување на релевантни прописи за одделни сектори или активности и спроведување мерки во согласност со идентификуваните ризици од перење пари, финансирање на тероризам и финансирање на ширење оружје за масовно уништување,

- информирање и помош на субјектите при спроведување на нивната проценка на ризикот од перење пари, финансирање на тероризам, финансирање на ширење оружје за масовно уништување и други поврзани ризици,
- информирање за институционалната структура и дејствијата на надлежните институции во системот за спречување на перењепари, финансирање тероризам, финансирање на ширење оружје за масовно уништување и други поврзани ризици како и алоцираните ресурси до степенот до кој овие информации се достапни и
- информирање за националните мерки и ресурси наменети за борба против перење пари, финансирање тероризам, финансирање на ширење оружје за масовно уништување и други поврзани ризици.

Советот за борба против перење пари и финансирање на тероризам врз основа на наодите од извештајот за национална проценка на ризиците подготвува предлог Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам со акционен план на мерки и активности за намалување и управување со идентификуваните ризици и последици од перење пари и финансирање на тероризам, финансирање на ширење оружје за масовно уништување и други поврзани ризици и ја следи нејзината реализација како и исполнетост на акциониот план. Владата на Република Северна Македонија ја донесува Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам со акциониот план на мерки и активности, за период од четири години.

Исполнувајќи ги меѓународните стандарди, институциите вклучени во системот за спречување перење пари и финансирање на тероризам спроведоа Национална проценка на ризикот во август 2016 година.

Извештајот од Националната проценка на ризикот[16] утврди дека следните кривични дела претставуваат висок ризик за перење пари: злоупотреба на службена положба и овластување, даночно затајување, неовластена трговија со дрога и криумчарење мигранти. Од аспект на ранливоста на националниот систем следните области беа идентификувани како ранливи на ризиците од перење пари:

[16] ИЗВЕШТАЈ ЗА СПРОВЕДЕНА ПРОЦЕНКА НА РИЗИКОТ ОД ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

- неформалната економија,
- меѓународната соработка на кривични предмети,
- меѓународната соработка за заплена на имот и транспарентност на правни субјекти,

додека во однос на ранливоста на секторите: банкарскиот сектор и сметководителите беа утврдени за најранливи на ризиците при анализата на финансискиот сектор и секторот на нефинансиски дејности и професии.

Согласно заклучоците и наодите од Националната проценка на ризикот, Владата на РМ во септември 2017 година усвои Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам. Како среднорочен стратешки документ, Стратегијата за периодот од 2017 година до 2020 година ја дефинира основната стратешка цел, ги рангира приоритетите и ги дефинира активностите во Акциониот план кои треба да го унапредат системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во РМ преку реализација на 13 посебни цели.

Имплементацијата на Стратегијата и активностите во Акциониот план ги следи Советодавното тело. Во континуитет на активностите за реализација на Стратегијата, а заради исполнување на законските обврски, како и за ажурирање на ризиците од перење пари и финансирање тероризам, во РМ отпочна ажурирањето на Национална проценка на ризикот во ноември, 2018 година кое се однесува на периодот 01.01.2016-31.12.2018 година. Националната проценка на ризикот е комплекс од активности, кои ги спроведуваат институциите вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, координирани од страна на Советодавното тело. Во реализацијата на Националната проценка на ризикот беа вклучени околу 100 претставници на надлежните државни органи и субјектите сите вклучени во системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, односно во подготвувањето на Извештајот за проценка на ризикот покрај државниот сектор, (повторно) беше вклучен и приватниот сектор. Работата на сите учесници беше организирана во 8 различни групи:

- работна група која ги утврдуваше заканите од перење пари,
- работна група која ја утврдуваше ранливоста на системот за спречување на перење пари,

- пет работни групи кои ги утврдуваат секторските ризици (банкарскиот сектор, секторот за хартии од вредност, осигурителниот сектор, секторот на другите финансиски институции и секторот на нефинансиските дејности и професии) и
- работна група која ги утврдуваше заканите од финансирање на тероризам.

Во подготовката на Националната проценка на ризикот се користи методологијата на Светска банка. Следејќи ја методологијата при процесот на изготвување на Националната проценка на ризикот беа обезбедени податоци од различни извори (официјални статистики на надлежните институции, спроведени анкети и др академски истражувања и анализи на граѓанскиот сектор,) и анализирани од страна на осумте работни групи кои поради својата хетерогеност обезбедена е широка меѓуресорска консултација и мултидисциплинарен пристап при идентификација на потенцијалниот ризик и ризични фактори, преку утврдените закани и ранливост. Како резултат на спроведените активности во рамки на Национална проценка на ризикот, овој извештај претставува основа за подготвување на Национална стратегија за превенција од перење пари и финансирање на тероризам и унапредување на политиките и правната рамка, релокација на ресурсите, соодветно развивање на системот за контрола и супервизија и имплементација на мерките од страна на задолжените субјекти врз основа на примена на принципот „врз основа на ризикот“

При спроведувањето на Националната проценка на ризикот земени се предвид географските, политичките и економските фактори битни за РСМ.

3.5 Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам 2021 – 2024

За целите на зајакнување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам досега беа подготвени и реализирани четири стратешки документи.

Како последица на потребата за продолжување и насочување на динамиката на унапредување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на

Република Северна Македонија, подготвена е Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам 2021 – 2024.

Стратегијата претставува стратешки документ, кој на среден рок ги рангира приоритетите и ги дефинира активностите кои треба да го унапредат системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во Република Северна Македонија. Целите и активностите планирани во оваа стратегија се кохерентни со активностите предвидени со Националната програма за усвојување на правото на Европската Унија, другите стратешки документи усвоени од Владата на Република Северна Македонија и се во континуитет со досега реализираните активности.

Стратегијата утврдува сеопфатен комплекс на активности, со обврска за реализација на сите релевантни институции во насока на надминување на утврдените слабости и недостатоци заради унапредување на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на Република Северна Македонија.

Стратегијата е изготвена со примена на пристапот базиран на ризик утврден согласно Извештајот спроведената национална проценка на ризик од перење пари и финансирање тероризам, како и имплементација на Препораките на ФАТФ и одредбите на релевантните ЕУ Директиви, а со крајна цел зголемување на степенот на ефикасност на системот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам на национално ниво.

3.5.1 Институции вклучени во имплементација

Активностите утврдени со Стратегијата треба да бидат имплементирани од субјектите задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање тероризам, органите на надзор, Управата за финансиско разузнавање, како и органите надлежни за гонење на сторителите на кривични дела перење пари и финансирање тероризам.

3.6 Мерки за спречување на перење пари и финансирање тероризам Северна Македонија - Петти извештај за взаемна евалуација – Moneyval

Преку а динамичен процес на взаемни евалуации, рецензија и редовно следење на извештаи, MONEYVAL има за цел да се подобри капацитетите на националните власти поефикасно да се борат со перењето пари и финансирањето на тероризмот. Затоа на постојаното мониторинг тело на Советот на Европа му е доверена задача за проценка на усогласеноста со главниот меѓународен стандарди за спротивставување на перењето пари и финасирање на тероризмот и ефективноста на нивната имплементација, исто така како и со задачата за изработка препораки до националните власти во однос на неопходни подобрувања на нивните системи. Петтот извештај за взаемна евалуација на Северна Македонија беше усвоен од страна на MONEYVAL Комитетот на неговата 65та. пленарна седница (Стразбур, 24 – 26 мај 2023 година).

Извештајот ги анализира сите препораки на ФАТФ и прави опсежна анализа на усогласеноста на земјата со секоја од препораките поединечно. Извештајот, меѓу другото утврдува[17]:

а) Властите во Северна Македонија генерално добро ги разбираат работите во земјата Ризици од ПП/ФТ. Подготвени се две национални проценки на ризик (НПР), второто се усвојува во 2020 година. Единицата за финансско разузнавање, органи за спроведување на законот и финансиските супервизори имаат подобро разбирање за ПП/ФТ ризици од обвинителските и судските органи. Без исклучоци или поедноставени воведени се мерки како резултат на НПР од 2020 година. Меѓуагенциискиот совет за борба против ПП/ФТ е одговорен за координација на политиките и спроведување на НПР (Национална проценка на ризик) за 2020 година и релевантните акциони планови. Советот е задолжен и за работи поврзани со финансирање на пролиферација. Заклучоците од НПР беа широко

[17] Мерки за спречување на перење пари и финансирање тероризам Северна Македонија - Петти извештај за взаемна евалуација, мај 2023 – Moneyval

дистрибуирани од страна на ФИУ и надзорните органи агенции на обврзаните субјекти (ОЕ).

б) До низа финансиски, административни информации и информации за спроведување на законот може да се пристапува од страна на властите. Но органите за спроведување на законот и обвинителствата само во ограничен обем користат обезбедени финансиски разузнавачки информации од страна на Финансиските разузнивачки органи, со цел да обезбедат докази и да започнат истраги во врска со ПП/Ф и основните предикатни прекршоци. Иако причините за ова се многубројни, недостатокот на соодветни ресурсите се наведени од сите органи (особено МВР, УЈП и ОЈО) кои се надлежни за откривање, истрага и кривично гонење на ПП/ФТ и сродни предикатни дела. Органите за спроведување на законот и обвинителствата сметаат дека финансиската интелигенција произведена од Финансиските разузнивачки органи е со добар квалитет и помага да се спроведат истраги за ПП/ФТ и за предикативни прекршоци, иако речиси сите STR (извештаи за сомнителни трансакции) (со дополнителни информации и анализи) се дистрибуираат до органите за спроведување на законот само со ограничено филтрирање и приоритизирање. Недостатокот на повратни информации од органите за спроведување на законот и обвинителствата влијае на начинот како Финансиските разузнувачки органи ја прилагодуваат својата работа на оперативните потреби на овие органи. Квалитетот на извештаите за сомнителни трансакции се сметаат за добри.

в) Северна Македонија има воспоставено соодветна институционална рамка за истрага и кривично гонење на делото перење пари. Иако органите за спроведување на законот се свесни за потребата од спроведување на паралелни фиансиски истраги, се чини дека овие истраги не се спроведуваат систематски. Тие ретко ги следат парите од неидентификувано потекло за да го откријат нивниот потенцијален криминален извор а најчесто се спроведуваат во врска со предикатни дела. Со оглед на тоа што истрагите за перење пари и обвиненијата ги одразуваат наодите на НПР и типологиите во него, скромен е и остварениот број на пресуди за перење пари. Една од клучните причини за ова е доказниот стандард во врска со

основните прекршоци во перењето пари од трети лица и самостојни случаи кои изгледаат премногу високи (т.е. обично е потребна пресуда за предикативен прекршок)

г) Конфискација на приноси од казниво дело, инструменти и еквивалентен имот во вреднос се смета за цел на политиката во Стратегиите за ПП/ФТ и други стратешки документи. Некои технички недостатоци, како што се некои ограничувања во однос на одземање на инструментите како и ограничување во примена на привремени мерка замрзнување во предистражна фаза на кривична постапка се на 6 место. Расположливите статистички податоци и презентираните случаи потврдуваат дека сумите се конфискувани во текот на периодот што се разгледува, земајќи ги предвид контекстуалните фактори на јурисдикција. Примената на прекугранични контроли на готовина резултираше со големи ограничени износи на готовина иако овие дејствија ретко беа следени од истраги за потенцијално перење пари.

д) Властите генерално добро ги разбираат ризиците поврзани со финасирањето тероризам. Сепак, бројни случаи на странски терористички борци и некои неодамнешни случувања каде што повратниците од Сирија се обидоа да извршат терористички напади во Северна Македонија, повик за преиспитување на нивото на ризик финасирањето тероризам. Досега има еден случај (против два поединци) каде финасирањето тероризам бил предмет на кривично гонење и пресуда. Членот од Кривичниот законик врз основа на кој е донесена пресудата се однесува на „финансирање на учество во странска војска или паравоени сили“. Едно гонење/пресуда против две лица се смета дека целосно не одговара на ризикот на земјата профилот и неговата околина за закани. Финансиските истраги се дел од истрагите таргетирање на дела поврзани со тероризам. Компонентата финасирање тероризам е интегрирана во Националната Стратегија за контратероризам (2018-2022). Санкциите за финасирањето тероризам се пропорционални и дестимулативни.

ѓ) Севкупниот надзорен систем што се применува во Северна Македонија има неколку позитивни аспекти, а финансиските супервизори и органите за финансиско

разузнавање презедоа напори да усвојат пристап заснован на ризик, колку што е можно, иако сè уште е нејасно до кој степен ова доведе до позитивни резултати, имајќи го предвид малиот број на пријави кои произлегуваат од повеќето надзорни дејствија преземени од сите органи. Покрај тоа, значителни се прашањата во однос на примената на барањата за влез на пазарот, особено во недостатокот на усогласување на проверките што ги вршат финансиските супервизори, недостатокот на разгледување на вистинската сопственост кога станува збор за казината и недостатокот на контроли за да се осигура дека криминалците или нивните соработници не држат, се кориснички сопственици на значителен или контролен интерес или имаат управувачка функција во субјекти од одредени сектори како што се агенти за недвижности или даватели на услуги за виртуелни средства. Освен санкционирање, и покрај бројот на корективни и принудни дејствија на располагање супервизорите, бројот и висината на паричните санкции е, севкупно, низок, и оттаму и загриженоста за пропорционалноста, убедливоста и ефективноста на прекршочните казни предвидени според Законот за спречување наперење пари и финасирање тероризам.

е) Северна Македонија презеде некои чекори за да ги идентификува ризиците за ПП/ФТ поврзани со правните лица кои можат да се основаат според нејзините закони и да се спречи нивна злоупотреба, иако овие напори се покажаа како недоволни, поради употребата на „фасади“ во сопственоста на компаниите, недостатокот на разгледување на присуството на школки-компании и провајдери на услугите на компаниите во земјата или значителниот број на компании во регистарот кој се бришат на годишно ниво. Се очекува со подлабока анализа, на која се работи во моментот на лице место, за да се отстранат ваквите недостатоци. Преземени се и одредени позитивни чекори за зголемување на транспарентноста на правните лица и аранжмани, како што се централизацијата на јавните регистри, спроведувањето на алатка за обработка на податоци или формирање на Регистар на вистински сопственици, иако сè уште има големи недостатоци за да се осигура дека информациите се соодветни, точни и ажурирани, бидејќи, оперативно, се покажа дека има проблеми со квалитетот на податоци со кои е пополнет Регистарот на вистински сопственици. Не се воведуваат санкции за неуспеси поврзани со основни

или ВО информации. Присуството и ризиците на трустовите и друго слични правни аранжмани речиси целосно се игнорирани од властите.

Заклучни согледувања

Важноста на борбата против перењето пари и финасирањето тероризам е несомнено клучна за напредокот на секоја, а особено на транзициска земја, која веќе има поминато низ процесот на приватизација и е навлезена во четвртата деценија од нејзинито востанување како посебен ентитет, иако со богата државничка, законодавна, институцинална и национална историја, наследена од СФРЈ.

На почетокот на овој труд е изложено корозивно влијание на перењето пари врз демократските институции и владеењето на правото. Фактот дека со непостапување криминалците – перачи на валкани пари се стимулитаат и нивната присутност ја олеснува корупцијата и ја поткопува довербата на јавноста во демоктратските процеси, државата во целост, но особено во финансиските институции, правосудниот ситем, политичките лидери и поширокатa економија генерално. Оваа ерозија на довербата на јавноста се влошува со манипулација со меѓународни трговски трансакции за да се прикрие потеклото на недозволените средства.

Перењето пари негативно влијае на економијата бидејќи создава нееднаква конкурентна средина, дозволувајќи им на криминалните организации или бизнисите кои како легални се основаат за да се исперат валканите пари, да ги поткопуваат легитимните бизниси, да го нарушат природниот баланас кој го создава здравата конкуренција, и делуваат дестимулативно за сите оние кои имаат идеји и можности за отворање на легитимни бизниси. Постоечките бизниси, како резултат на нелојалната конкуренција, работат со намалена продуктивност или се затвораат поради недостаток на ликвидни средства.

Економските последици од перењето пари се обемни и повеќеслојни. Перењето пари ја дестабилизира монетарната политика, ги одвраќа странските инвестиции и им штети на банките, инвестициските фондови и другите финансиски институции, што доведува до забавен економски раст и нестабила економска средина.

Перењето пари значително влијае на поединечни сектори како на пример игри на среќа, казина и кладилници, кои во голема мерка ги заменуваат креативните индустрии и

други услужни дејности кои немаат доволен обрт за да опстојат. Во ова игра улога и пазарот на недвижности кај што забележуваме неприроден раст на цените на недвижностите и неможност за редовните купувачи и бизниси да купуваат имот со легални средства.

Перцепцијата на ризикот од перење пари резултира со намалени странски директни инвестиции, бидејќи инвеститорите не сакаат да инвестираат во земји со висок потенцијал за корупција и недоверба во правосуден систем. Ова повторно доведува до забавен економски раст и намалени можности за инвестирање.

Потребата од борбата против финасирањето тероризам е повеќе од очигледна. Зборот тероризам потекнува од латинскиот збор „terrere“, што значи „да се заплаши“, а првата модерна употреба на терминот потекнува од „Владеењето на теророт“ од 18 век поврзано со Француската револуција.

Тероризмот е стар колку цивилизацијата и безвременски како и човечкиот конфликт. Постои откако некои фракции откриваат дека можат да ги заплашат многумина со таргетирање на неколкумина.

Сепак, тероризмот достигнува глобален замав во модерната технолошка ера, почнувајќи од 1970-тите како меѓународен тероризам, продолжувајќи низ 1980-тите и 1990-тите како домашен тероризам во САД и на други места, и очигледно го затвора обрачот во 21 век со масовни терористички напади на нации вклучувајќи ги САД, Франција, Турција, Израел, Палестина и тн.

Психолошки, тероризмот може да се гледа од повеќе перспективи. Од една страна, речиси сите конвенционални вооружени конфликти содржат елемент на терор. Но, тероризмот како појава става несразмерна психолошка моќ во рацете на мала група радикални идеолози или опортунисти.

И тероризмот, исто како и перењето пари има далекусежни последици ма општественото живеење и тоа не само поради ризикот од безбедноста на обичниот човек, посредно истиот влијае и на социолошко – економските фактори исто како и перењето пари. Влијае на економијата односно на странските инвестиции, на пазарот на

недвижности, на безбедносните системи и постапки во земјоте, на туризмот, на меѓународната соработка и слично.

Заради сите овие причини Република Северна Македонија, уште во 90-ти години од минатиот век ја прифати борбата против перењето пари и финансирањето тероризам, прво со усвојување на меѓународната легислатива, а потоа инкриминирајќи ги делата „перење пари“ и „финансирање тероризам“ во Кривичниот законик и конечно донесувајќи lex specialis за спречување перење пари и финансирање тероризам.

Се разбира дека борбата против перењето пари и финансирањето тероризам не застанува со донесување закон. Донесувањето на законот е само првиот чекор во долготрајната борба против најнемилосрдните, најбогатите, најорганизираните, најинформираните и најинтелигентните криминалци во поседните 100 години. Овој тип на криминалец е секогаш еден чекор пред законодавецот и поседува способност за адаптација која ниеден државен апарат никогаш не може да ја достигне.

Од друга страна, законите за зачувување на приватноста и правото на прииватност, генерално, ги спречуваат разузнувачките служби да ги следат трагите на било кои граѓани без причина, со што и терористите и перачите на пари успеваат да се протнат под овој превез.

Меѓутоа, анализирајќи ги историските факти и случаи на перење пари, не се добива впечаток дека секогаш властите и државата се на една страна а криминалците на друга. Како што гледаме на почетокот од овој труд, особено во примерите со аферата Вотергејт и руските олигарси, многу често владите, или поединечни функционери, можат да се јават како овозможувачи, дури и иницијатори на овие криминални дејствија.

Дури и во нашата земја, и покрај тоа што постои законска рамка, има воспоставено институционална мрежа, има воспоставено дополнителни инструменти (како подзаконски акти, компјутерски ситеми, организиран и рдовен надзор на субјетите) за борба против овие криминални дејствија, меѓународниот мониторинг вели дека неусогласености постојат, а особено дека врз основа на бројот на трансакции, големината и географската положба на земјата, бројот на пријавени сомнителни трансакции е низок, а уште понизок е бројот на осудени криминалци по член 273 и 394 – б од КЗ.

Која е најслабата алка во синџирот? Ова е многу тешко прашање, бидејќи станува збор за неверојатно комплексно кривично дело во кое не е еден виновник, туку мрежа на овозможувачи и притајувачи, кои можеби и не секогаш свесно се јавуваат како соучесници во делото. Заради тоа, многу поизразено од други поедноставни кривични дела, потребно е пред се, свесност и информираност кај сите, особено кај субјектите, но најзначјно, кај властите и како контролен механизам, во истражувачкото новинарство, за на карјот да биде и јавноста информирана како главен управувач со сопствената политичка волја.

Ова е исклучително тешко да се постигне, бидејќи мора да бидеме свесни дека и дури и навидум бенигното прикривање на данок е кривично дело и претставува противправна имотна корист која е санкционирана под член 273 и 394 – б од КЗ.

На крајот, условот за владеење на правото, за да биде повеќе од празен принцип, бара повеќето луѓе во едно општество, а најважно оние чија професија е да го спроведуваат правото, да веруваат дека поединецот или групата не смеат да бидат над законот. Секој кој оној смета дека она што е најважно во бизнисот е да се имаат вистинските луѓе на власт, а не како треба да се ограничи моќта на поединецот или интерената група, и да се спроведе отчетност, ќе претставува пречка на патот кон правдата, економскиот просперитет и довербата во системот наречен држава.

Користена литература:

1. Australian institute of criminology: Money Laundering in the 21st century: risks and countermeasures, 1996 Canberra
2. April Daniel: Money Laundering, BPP publishing ltd, 2001 London
3. Benjámin Villányi: Money Laundering: History, Regulations, and Techniques Published online: 26 April 2021
4. Bank for International Settlements: Customer due diligence for Banks, 2001 Basel
5. Boran Christopher, "Money Laundering" Kluwer Law international 2003 New York
6. Cash, Adam "Deep inside the underground economy" Sweet&Maxwell ltd, 2003 London
7. Cooper John, "Cleaning-up dirty money", Financial world publishing, 2001 Chicago
8. Council of Europe, "Examiner's guide" 2005, Strasbourg
9. Czech National Bank: "How to combat money Laundering and terrorist financing, 2005, Praha
10. Дирекција за спречување перење пари: Национална Стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам, 2005 Скопје
11. 4та Директива на ЕУ за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари и финансирање на тероризам од 2018 година (2015/849 ЕЦ)
12. 5та Директива на ЕУ за спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари и финансирање на тероризам од 2018 година (2018/843 ЕЦ)
13. FATF "7th Report on money laundering typologies"
14. FATF "Risk-based supervision", March 2021
15. FATF 12-Month Review of the revised fatf standards on virtual assets and virtual asset service providers, June 2020
16. Fox Ruth "A practitioner's guide to IK money laundering law and regulation" Global Training Centre, 2004 London

17. Gup Benton: “Money Laundering, Financing terrorism and suspicious activities”, 2006 web document
18. International Monetary fund: Intensified work on anti – money laundering and combating the financing of terrorism” 2002 Washington DC
19. Jovanovich William “The Money trail”, W.W Northon&Company 1990 New York
20. Калина Миљовска „Економија и Бизнис“– број 305, декември 2023 „Ал Капоне: Повеќе од мафијашки кум“
21. Калина Миљовска „Економија и Бизнис“ – број 306, јануари 2024 „Маер Ленски: организаторот на организираниот криминал“
22. Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, Palermo 2000
23. Академик Владо Камбовски „Корупцијата – најголемото општествено зло и закана за правната држава“ 2002 Скопје
24. Министерство за финансии, Управа за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, Прирачник за спроведување на мерки и дејствија за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам од страна на субјектите, 2010 Скопје
25. Министерство за финансии, Управа за финансиско разузнавање: Извештај за спроведена проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам, Скопје 2020
26. Министерство за финансии, Управа за финансиско разузнавање, извештај за спроведена проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам: Национална стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам 2021 – 2024
27. м-р Никица Кусиникова, Виктор Мирчевски, Катерина Хаџи Мицева Еванс,Вања Скориќ, м-р Искра Дамчевска, д-р. Ивица Симоновски ПРИРАЧНИК ЗА НЕПРОФИТНИ ОРГАНИЗАЦИИ Спречување на изложеност на непрофитниот сектор на перење пари и финансирање тероризам, Скопје 2021 година
28. Levi & Soudijn, 2020, Understanding the Laundering of Organized Crime Money
29. Revolutionizing Compliance: Confronting AML Challenges In Blockchain Technology (financialcrimeacademy.org)

30. Moneyval: Мерки за спречување на перење пари и финансирање тероризам Северна Македонија - Петти извештај за взаемна евалуација, мај 2023
31. Одлука за начинот на спроведување на мерките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 212/23)
32. Stephen Leelaw, Follow The Money Uncovering Watergate Scandal Through 1300 Clues (https://www.stephenleelaw.com/modern-detection/follow-the-money-uncovering-watergate-scandal-through-1300-clues)
33. M. Soudijn, P. Reuter: Cash and carry: the high cost of currency smuggling in the drug trade 12 July 2016, Economics, Political Science, Crime, Law and Social Change
34. Sterling Seagrave “The Marcos Dynasty”. New York: Harper & Row (1988). ISBN 978-0060158156
35. Serafind Justin “Money Laundering” Rowman&Littlefield, 2004 Boston
36. Виенската конвенција – Конвенцијата на ООН против незаконит промет со наркотични дроги и психотропни супстанции, Vienna 1988
37. Трајовски Д-р Гоце: Спречување перење пари кај финансиските институции, Академски печат, Скопје, 2011
38. The CPA Journal “Money laundering and the CPA” 2006
39. Тасева Слаѓана: „Перње пари“, Дата понс 2003 Скопје
40. United Nations “Financial heavens, banking secrecy and money laundering” 1990
41. Uwem Essia, Kester Ehiwario, Know your customer (KYC)– Governance, risk management, compliance, August 2022, Amazon LLC
42. World Bank “The Finincial Inteligence Unit” 2004 Washington DC